

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)
της 30ής Ιανουαρίου 2002 *

Στην υπόθεση T-35/99,

Keller SpA, με έδρα το Παλέρμο (Ιταλία),

Keller Meccanica SpA, με έδρα το Villacidro (Ιταλία),

εκπροσωπούμενες από τους D. Corari, V. Carrucelli και M. Merola, δικηγόρους, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

προσφεύγουσες,

υποστηριζόμενες από την

Ιταλική Δημοκρατία, εκπροσωπούμενη από τους U. Leanza και O. Fiumara, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

παρεμβαίνουσα,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης αρχικώς από τους G. Rozet και A. Agesu, κατόπιν δε από τους G. Rozet και V. Di Bucci, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο προσφυγή περί ακυρώσεως της αποφάσεως του 1999/195/ΕΚ της Επιτροπής, της 1ης Ιουλίου 1998, σχετικά με τις ενισχύσεις που ήδη χορηγήθηκαν και που πρόκειται να χορηγηθούν από την Ιταλία υπέρ της Keller SpA και της Keller Meccanica SpA (ΕΕ 1999, L 63, σ. 55),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(δεύτερο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους A. W. H. Meij, Πρόεδρο, K. Lenaerts, M. Jaeger, J. Pirrung και M. Βηλαρά, δικαστές,

γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 6ης Ιουνίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Νομικό πλαίσιο

Σχετικές νομοθετικές διατάξεις της περιφέρειας της Σικελίας

- 1 Το άρθρο 2 του legge 119 της περιφέρειας της Σικελίας, της 13ης Δεκεμβρίου 1983, περί των παρεμβάσεων σχετικά με τις πιστώσεις στους τομείς της βιομηχανίας, του εμπορίου, της βιοτεχνίας, της αλιείας και της συνεργασίας (*Gazzetta Ufficiale della Repubblica italiana* αριθ. 51, της 21ης Φεβρουαρίου 1984, στο εξής: περιφερειακός νόμος 119/83), προβλέπει ότι οι διατάξεις του εφαρμόζονται στις «βιομηχανικές επιχειρήσεις που ασκούν τη δραστηριότητά τους στο έδαφος της περιφέρειας και οι οποίες έχουν ως αντικείμενο την αξιοποίηση των οικονομικών πόρων και των δυνατοτήτων εργασίας της Σικελίας». Το άρθρο 3 του ίδιου αυτού νόμου, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 31, παράγραφος 1, του legge 25 της περιφέρειας της Σικελίας, της 1ης Σεπτεμβρίου 1993, περί των εξαιρετικών παρεμβάσεων για την παραγωγική απασχόληση στη Σικελία (*Gazzetta Ufficiale della Regione Siciliana*, της 8ης Σεπτεμβρίου 1993, αριθ. 42, στο εξής: περιφερειακός νόμος 25/93), προβλέπει ότι το «ανακυκλούμενο ταμείο» (fondo di rotazione) που δημιουργήθηκε στην Irfis-Mediocredito della Sicilia SpA (στο εξής: Irfis) χρησιμοποιείται για τη χρηματοδότηση παραγγελιών που λαμβάνουν βιομηχανικές επιχειρήσεις και οι οποίες απαιτούν τεχνικής φύσεως προθεσμίες ή/και ιδιαίτερης σημασίας δεσμεύσεις κεφαλαίων.
- 2 Αυτός ο περιφερειακός νόμος 25/93 κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή και κατόπιν εγκρίθηκε από αυτήν με την απόφαση SG(94) D/3031, της 3ης Μαρτίου 1994, κρα-

τική ενίσχυση C 12/92 (ex NN 113/A/93) — Ιταλία — Σικελία, η οποία απευθύνθηκε στην Ιταλική Κυβέρνηση (στο εξής: απόφαση εγκρίσεως του σικελικού καθεστώτος). Η απόφαση αυτή εκθέτει μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

«[...] Με επιστολή της 6ης Μαΐου 1992 [...], η Επιτροπή πληροφόρησε την κυβέρνησή σας σχετικά με την κίνηση διαδικασίας βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ κατά του περιφερειακού νόμου 23/1991 της περιφέρειας της Σικελίας, σχετικά με τις εξαιρετικές παρεμβάσεις υπέρ της βιομηχανίας (ενίσχυση C 12/92).

[...]

Ωστόσο, λαμβανομένου υπόψη του επείγοντος που επικαλούνται οι ιταλικές αρχές όσον αφορά τη λήψη θέσεως εκ μέρους της Επιτροπής επί των σχετικών μέτρων και της διαθεσιμότητας των στοιχείων που αφορούν τα άρθρα 13 του νόμου 23/1991 και 30-31 του νόμου 25/1993, η Επιτροπή αποφάσισε να άρει την επιφύλαξη που είχε εκφράσει σχετικά μ' αυτό το συγκεκριμένο σημείο υπό τις διευκρινιζόμενες κατωτέρω προϋποθέσεις. Οι προαναφερθείσες διατάξεις προβλέπουν μέτρα ενισχύσεως υπέρ των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη Σικελία υπό την μορφή προκαταβολής, με μειωμένο επιτόκιο 4 %, του 30 % του συμβατικού ποσού των παραγγελιών που λαμβάνουν οι επιχειρήσεις αυτές. Η παρέμβαση αυτή αιτιολογείται από την ανάγκη αντισταθμίσεως της μη εφαρμογής της εξαιρετικής παρεμβάσεως του κράτους στη νότια Ιταλία και από το υψηλό κόστος του χρήματος στη Σικελία.

Μολονότι πρόκειται στη συγκεκριμένη περίπτωση για λειτουργικές ενισχύσεις που είναι κατ' αρχήν αντίθετες προς το κοινοτικό δίκαιο, η Επιτροπή έλαβε υπόψη τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες της Σικελίας, που είναι μια περιφέρεια με καθυστερημένη ανάπτυξη και υψηλό ποσοστό ανεργίας.

Για τους λόγους αυτούς και σύμφωνα με όσα προβλέπει η μέθοδος για την εφαρμογή των παρεκκλίσεων στις περιφερειακές ενισχύσεις (ΕΕ C 212 της 12ης Αυγούστου 1988, σ. 2-5), η Επιτροπή αποφάσισε να επιτρέψει μια παρέκκλιση για τις εν λόγω ενισχύσεις βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', της Συνθήκης ΕΚ, στον βαθμό που οι παρεμβάσεις αυτές προορίζονται για να ευνοήσουν την οικονομική ανάπτυξη μιας περιφέρειας που έχει ιδιαιτέρως χαμηλό βιοτικό επίπεδο και παρουσιάζει σοβαρή υποαπασχόληση. Ωστόσο, προκειμένου να αποφευχθούν ενδεχόμενες στρεβλώσεις της κανονικής λειτουργίας της αγοράς που θα μπορούσαν να προκύψουν από παρατεταμένη εφαρμογή των εν λόγω μέτρων, η Επιτροπή αποφάσισε να περιορίσει την έγκρισή της στα μέτρα που θα ληφθούν πριν από τις 31 Δεκεμβρίου 1994, βάσει της νυν διαθέσιμης πιστώσεως των 50 δισεκατομμυρίων ιταλικών λιρών (ITL) (+/-27 MECU), και να αποκλείσει κάθε ενδεχόμενη παράταση της αναχρηματοδότησης των διατάξεων αυτών.

Η Επιτροπή επιθυμεί να επισύρει την προσοχή της Ιταλικής Κυβερνήσεως στο γεγονός ότι η εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων υπόκειται στους κοινοτικούς κανόνες και αρχές που αφορούν ορισμένους τομείς της βιομηχανίας, της γεωργίας και της αλιείας, καθώς και τις γεωργικές επιχειρήσεις που είναι οργανωμένες βάσει βιομηχανικών κριτηρίων. [...]

- 3 Ο legge 20 της περιφέρειας της Σακελίας, της 1ης Μαρτίου 1995, που τιτλοφορείται «Ενσωμάτωση και τροποποίηση του περιφερειακού νόμου 119, της 13ης Δεκεμβρίου 1983, μετέπειτα συμπληρωθέντος και τροποποιηθέντος, σχετικά με τις πιστώσεις που χορηγήθηκαν για τη λήψη παραγγελιών από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις. Κανόνες αυθεντικής ερμηνείας του άρθρου 9 του περιφερειακού νόμου 27, της 15ης Μαΐου 1991» (στο εξής: περιφερειακός νόμος 20/95 ή νόμος 20/95), περιέχει ένα άρθρο 1, με τίτλο «Ενσωμάτωση και τροποποίηση του άρθρου 3 του περιφερειακού νόμου 119/1983», το οποίο έχει την ακόλουθη διατύπωση:

«1. Οι χρηματοδοτήσεις που διαλαμβάνονται στο άρθρο 3 του περιφερειακού νόμου 119, της 13ης Δεκεμβρίου 1983, που τροποποιήθηκε με το άρθρο 31 του περιφερειακού νόμου 25 της 1ης Σεπτεμβρίου 1993, χορηγούνται επίσης στις επιχειρήσεις που υπόκεινται στη διαδικασία της αναγκαστικής διαχείρισεως που προβλέπεται στον νόμο 95, της 3ης Απριλίου 1979.

2. Οι χρηματοδοτήσεις που χορηγούνται στις προαναφερθείσες στην πρώτη παράγραφο επιχειρήσεις συνοδεύονται από ενυπόθηκη ασφάλεια και, έστω και αν δεν είναι πρώτου βαθμού, από προνόμια επί των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης σε ύψος που δεν υπερβαίνει το 50 % των χορηγηθεισών προκαταβολών ή ακόμη, εναλλακτικά, στην περίπτωση κατά την οποία τούτο έχει επιτραπεί στην επιχείρηση, από την εγγύηση του Δημοσίου Ταμείου που προβλέπεται στο άρθρο 2 bis του νομοθετικού διατάγματος της 20ής Ιανουαρίου 1979, αριθ. 26, όπως μετατράπηκε και τροποποιήθηκε με τον νόμο 95 της 3ης Απριλίου 1979, για ποσό ίσο προς το 50 % της χορηγηθείσας προκαταβολής.»

Οι σχετικές νομοθετικές διατάξεις της περιφέρειας της Σαρδηνίας

- 4 Το άρθρο 1 του legge 66 της περιφέρειας της Σαρδηνίας, της 10ης Δεκεμβρίου 1976, περί δημιουργίας ταμείου προστασίας των επιπέδων παραγωγής και απασχολήσεως στον βιομηχανικό τομέα (*Bolletino Ufficiale della Regione Autonoma della Sardegna* αριθ. 1054, της 14ης Δεκεμβρίου 1976, στο εξής: περιφερειακός νόμος 66/76 ή νόμος 66/76), προβλέπει τη δημιουργία ενός ταμείου ad hoc προοριζόμενου για τη διασφάλιση των επιπέδων παραγωγής και απασχολήσεως στον βιομηχανικό τομέα και τη διευκόλυνση της οικονομικής, τεχνικής και οικονομικής αποκαταστάσεως βιομηχανικών επιχειρήσεων οι οποίες έχουν τη νόμιμη έδρα τους και τις εγκαταστάσεις τους στη Σαρδηνία και αντιμετωπίζουν δυσχέρειες όσον αφορά τη συνέχιση των δραστηριοτήτων τους, μολονότι έχουν καθορισμένη παραγωγική αξία. Το ταμείο αυτό δημιουργήθηκε, μεταξύ άλλων, στη Società Finanziaria Industriale Rinascita Sardegna (στο εξής: Sfirs).
- 5 Το εν λόγω σαρδηνιακό καθεστώς ενισχύσεως κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή από τις ιταλικές αρχές στις 3 Αυγούστου 1984. Με σημείωμα της 28ης Ιουνίου 1985, οι αρχές αυτές κοινοποίησαν στην Επιτροπή ένα σχέδιο οδηγιών εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76, διευκρινίζοντας τα ακόλουθα:

«Μπορούν να λάβουν δάνεια μόνον οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις των οποίων οι πάγιες επενδύσεις δεν υπερβαίνουν τα 7 δισεκατομμύρια ιταλικές λίρες και οι οποίες δεν απασχολούν περισσότερους από 100 μισθωτούς.»

- 6 Το καθεστώς ενισχύσεως αυτό εγκρίθηκε με απόφαση της Επιτροπής κοινοποιηθείσα με το σημείωμα SG(85) D/9533, της 25ης Ιουλίου 1985 (στο εξής: απόφαση εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος). Η απόφαση αυτή έχει ως εξής:

«[...] Έχω την τιμή να σας γνωστοποιήσω ότι, λαμβανομένων υπόψη των προσαρμογών που επέφεραν στα καθεστάτα οι οδηγίες εφαρμογής που εξέδωσε η Περιφέρεια, η Επιτροπή έκρινε σκόπιμο να άρει τις επιφυλάξεις της όσον αφορά τα μέτρα που προβλέπονται στον περιφερειακό νόμο 66/1976 και στο άρθρο 14 του περιφερειακού νόμου 31/1983. Κατά την εξέταση που διενήργησε, η Επιτροπή έλαβε ειδικότερα υπόψη το γεγονός ότι πρόκειται για δύο καθεστάτα υπέρ των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ότι το επιτόκιο που βαρύνει τον δικαιούχο είναι γενικώς της τάξεως του 8 %, ότι η χρηματοδότηση μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνον άπαξ για κάθε επιχείρηση και ότι οι επιχειρήσεις αυτές λειτουργούν σε τομείς σε τοπικό βασικά επίπεδο, σε μια μειονεκτική περιοχή [...].

Όσον αφορά τον νόμο 66/1976 περί των προβληματικών επιχειρήσεων, η Επιτροπή σημείωσε ειδικότερα τους περιορισμούς που αφορούν το μέγεθος των δικαιούχων επιχειρήσεων (100 εργαζόμενοι κατ' ανώτατο όριο και πάγιες επενδύσεις μέχρι 7 δισεκατομμύρια ΙΤL), τη μη σώρευση του καθεστώτος αυτού με άλλες ενισχύσεις με τον ίδιο σκοπό, καθώς και το γεγονός ότι οι τομείς της χημείας και των συνθετικών ινών, καθώς και ο τομέας του υφάσματος και της ένδυσης, δεν μπορούν κατ' αρχήν να τύχουν του καθεστώτος αυτού [...].

[...]

Συνελπώς, η Επιτροπή αποφάσισε να θέσει στο αρχείο τη διαδικασία που κινήθηκε βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΟΚ κατά του άρθρου 49 του νόμου 26/84 της περιφέρειας της Σαρδηνίας [...].»

- 7 Στις 22 Οκτωβρίου 1985, η Giunta (τοπική κυβέρνηση) της αυτόνομης περιφέρειας της Σαρδηνίας εξέδωσε οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76, πανομοιότυπες με εκείνες που είχαν εγκριθεί στο πλαίσιο της απόφασης εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος. Με απόφαση της 6ης Νοεμβρίου 1986, η εν λόγω Giunta εξέδωσε ωστόσο νέες οδηγίες εφαρμογής του νόμου αυτού. Το άρθρο 2 των νέων αυτών οδηγιών προβλέπει τα εξής:

«Μπορούν να τύχουν της χρηματοδότησεως μόνον οι μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις που έχουν πάγιες επενδύσεις όχι μεγαλύτερες των 7 δισεκατομμυρίων λιρών, υπολογιζόμενες με βάση την αξία του ισολογισμού, μετά την αφαίρεση τεχνικών αποσβέσεων και ενδεχομένων νομοσφατικών ανατιμήσεων. Η χρηματοδότηση είναι ανάλογη προς το ανώτατο όριο των 100 μισθωτών.»

- 8 Οι οδηγίες αυτές τροποποιήθηκαν εν συνεχεία εκ νέου με αποφάσεις της 23ης Ιουνίου 1992 και της 1ης Ιουνίου 1993 της Giunta της αυτόνομης περιφέρειας της Σαρδηνίας. Οι προϋποθέσεις που θέτουν οι οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76, όπως τροποποιήθηκαν, είναι, μεταξύ άλλων, οι ακόλουθες: περιορισμός των χρηματοδοτήσεων στις επιχειρήσεις των οποίων οι πάγιες επενδύσεις δεν υπερβαίνουν τα 80 δισεκατομμύρια ιταλικών λιρών (ITL): τήρηση της παραμέτρου που συνίσταται στη σχέση μεταξύ των απασχολουμένων ατόμων και του ενιαίου ποσού της χρηματοδότησεως (65 εκατομμύρια ITL ανά άτομο): ανώτατο όριο καθορισθέν στα 100 άτομα. Οι νέες αυτές οδηγίες δεν κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή πριν από την εφαρμογή τους.

Κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση των προβληματικών επιχειρήσεων

- 9 Οι κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων (ΕΕ 1994, C 368, σ. 12, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές για τις προβληματικές επιχειρήσεις), όπως τρο-

ποποιήθηκαν το 1997 (ΕΕ 1997, C 283, σ. 2), διευκρινίζουν, μεταξύ άλλων, ότι οι ενισχύσεις για την αναδιάρθρωση μπορούν να επιτρέπονται μόνον εφόσον τηρούνται ορισμένες αυστηρές προϋποθέσεις. Ένα σχέδιο αναδιάρθρωσης που υποβάλλεται στο πλαίσιο αυτό πρέπει, ειδικότερα, να πληροί το σύνολο των ακόλουθων γενικών όρων:

«i) Αποκατάσταση της βιωσιμότητας

Ο εκ των ων ουκ άνευ όρος για όλα τα σχέδια αναδιάρθρωσης είναι ότι πρέπει να αποκαθιστούν τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και την υγεία της επιχείρησης εντός εύλογου χρονικού διαστήματος και βάσει ρεαλιστικών υποθέσεων όσον αφορά τους μελλοντικούς όρους λειτουργίας. Κατά συνέπεια, η ενίσχυση αναδιάρθρωσης πρέπει να σχετίζεται με ένα βιώσιμο σχέδιο αναδιάρθρωσης/εξυγίανσης το οποίο υποβάλλεται με όλες τις σχετικές λεπτομέρειες στην Επιτροπή [...]. Για την εκπλήρωση του κριτηρίου βιωσιμότητας, το σχέδιο αναδιάρθρωσης θα πρέπει να προσφέρει στην επιχείρηση τη δυνατότητα να καλύψει όλα της τα έξοδα, συμπεριλαμβανομένης της υποτίμησης και των χρηματοοικονομικών επιβαρύνσεων και να προβλέπει μια ελάχιστη απόδοση επί του κεφαλαίου, ώστε, μετά την ολοκλήρωση της αναδιάρθρωσης, η επιχείρηση να μη χρειάζεται περαιτέρω κρατικές ενισχύσεις και να αποκτήσει ανταγωνιστική αυτοδυναμία. [...]

ii) Πρόληψη της αθέμτης στρέβλωσης του ανταγωνισμού μέσω των ενισχύσεων

Ένας περαιτέρω όρος για τη χορήγηση ενισχύσεων αναδιάρθρωσης είναι ότι πρέπει να συνοδεύονται από μέτρα τα οποία αντισταθμίζουν, στον βαθμό του δυνατού, τις αρνητικές επιπτώσεις για τους ανταγωνιστές. Ειδικά, οι ενισχύσεις είναι αντίθετες προς το κοινό συμφέρον και δεν θεωρούνται επιλέξιμες για εξαίρεση βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ'. Εάν, βάσει αντικειμενικής εκτίμησης της κατάστασης προσφοράς και ζήτησης, διαπιστωθεί ότι υπάρχει διαρθρωτικό πλεονάζον δυναμικό [...] στη σχετική αγορά της Ευρωπαϊκής Κοινότητας που εξυπηρετείται από τον αποδέκτη, το σχέδιο αναδιάρθρωσης πρέπει να συμβάλλει, σε βαθμό ανάλογο προς το ποσόν της ληφθείσας ενίσχυσης, στην αναδιάρθρωση της σχετικής

αγοράς στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, μειώνοντας ή διακόπτοντας κατά τρόπο αμετάκλητο τη λειτουργία του παραγωγικού δυναμικού. [...] Η αρχή της αναλογικής μείωσης του παραγωγικού δυναμικού μπορεί να εφαρμοστεί με μικρότερη αυστηρότητα όταν η εν λόγω μείωση ενδέχεται να προκαλέσει έκδηλη υποβάθμιση στη διάρθρωση της αγοράς, για παράδειγμα με τη δημιουργία μονοπωλίου ή ολιγοπωλίου. [...]

iii) Ενισχύσεις ανάλογες με τις δαπάνες και τα οφέλη της αναδιάρθρωσης

Το ποσό και η ένταση της ενίσχυσης πρέπει να περιορίζονται στο ελάχιστο δυνατόν που απαιτείται για να καταστεί δυνατή η αναδιάρθρωση και πρέπει να σχετίζονται με τα προβλεπόμενα οφέλη από κοινοτική άποψη. Κατά συνέπεια, οι αποδέκτες της ενίσχυσης θα πρέπει κανονικά να συμβάλλουν στο σχέδιο αναδιάρθρωσης χρησιμοποιώντας ίδιους πόρους ή εξωτερικές εμπορικές πηγές χρηματοδότησης. [...]

Ανακοινώσεις και κατευθυντήριες γραμμές της Επιτροπής σχετικά με τις περιφερειακές ενισχύσεις

- 10 Στο σημείο I.6 της ανακοίνωσης της Επιτροπής σχετικά με τη μέθοδο εφαρμογής του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχεία α' και γ', στις περιφερειακές ενισχύσεις (ΕΕ 1988, C 212, σ. 2), διευκρινίζονται τα εξής:

«[...] ορισμένες περιφέρειες μπορεί να αντιμετωπίζουν τόσο σοβαρά οικονομικά προβλήματα, καθώς και προβλήματα υποδομής, που ακόμη και η διατήρηση του σημερινού επιπέδου επενδύσεων να καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη. Στα αρχικά στάδια ανάπτυξης, η διατήρηση του σημερινού επιπέδου επενδύσεων, ίσως σε βραχυπρόθεσμη ή μεσοπρόθεσμη βάση, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την ενθάρρυνση νέων επενδύσεων, που θα συμβάλλουν με τη σειρά τους στην ανάπτυξη

της περιφέρειας. [...] Η Επιτροπή μπορεί, σε αναγνώριση των ειδικών δυσκολιών που αντιμετωπίζουν οι περιοχές αυτές, να επιτρέψει, κατά παρέκκλιση, ορισμένες λειτουργικές ενισχύσεις στις περιφέρειες του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο α', υπό τους εξής όρους: [...] οι παρεχόμενες ενισχύσεις να μην παραβιάζουν τους συγκεκριμένους κανόνες που ισχύουν για την ενίσχυση προβληματικών επιχειρήσεων [...]

Το ιστορικό της διαφοράς

- 11 Οι δύο προσφεύγουσες, η Keller SpA (στο εξής: Keller) και η Keller Meccanica SpA (στο εξής: Keller Meccanica), κατά τον χρόνο της ασκήσεως της παρούσας προσφυγής, ανήκαν στον βιομηχανικό όμιλο Keller, ο οποίος ασκεί τις δραστηριότητές του στον τομέα της κατασκευής τροχαίου σιδηροδρομικού υλικού. Η Keller έχει την έδρα της στη Σικελία και απασχολεί 294 άτομα. Η Keller Meccanica, που ελέγχεται κατά 100 % από την Keller, έχει την έδρα της στη Σαρδηνία και απασχολεί 319 άτομα. Ένα σημαντικό τμήμα των δραστηριοτήτων των εταιριών αυτών προερχόταν από τις παραγγελίες που τους έδιδαν οι Ferrovie dello Stato (Οργανισμός ιταλικών σιδηροδρόμων). Οι προσφορές των εταιριών αυτών είχαν επίσης προκριθεί στο πλαίσιο ορισμένων προσκλήσεων για την υποβολή προσφορών που διενεργήθηκαν σε άλλα κράτη μέλη, ιδίως στη Γερμανία. Ωστόσο, στις αρχές της δεκαετίας του '90, η ζήτηση για τροχαίο σιδηροδρομικό υλικό υπέστη σημαντική κάμψη. Παράλληλα, οι οφειλές των προσφευγουσών αυξήθηκαν σε πολύ μεγάλο βαθμό. Κατ' εφαρμογήν του *legge* 95/79, της 3ης Απριλίου 1979, περί του καθεστώτος αναγκαστικής διαχειρίσεως (*Gazzetta Ufficiale della Repubblica italiana* αριθ. 94, της 4ης Απριλίου 1979, στο εξής: νόμος 95/79), οι δύο προσφεύγουσες τέθηκαν υπό το καθεστώς αυτό με υπουργικές αποφάσεις που ελήφθησαν αντιστοίχως στις 16 Ιουνίου και στις 3 Αυγούστου 1994.
- 12 Ένα πρόγραμμα εξυγίανσης το οποίο υπέβαλε ο αναγκαστικός διαχειριστής και το οποίο βασιζόταν στις τρέχουσες παραγγελίες σε εκάστη των προσφευγουσών εγκρίθηκε με υπουργική απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1994 (στο εξής: πρόγραμμα εξυγίανσης). Οι λοιπές επιχειρήσεις του ομίλου Keller τέθηκαν υπό εκκαθάριση. Μεταξύ των χρηματοδοτήσεων που ελήφθησαν στο πλαίσιο αυτό, η Keller έλαβε ένα

επιδοτούμενο δάνειο 33,839 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ, το οποίο χορήγησε η Irfis, και η Keller Meccanica ένα επιδοτούμενο δάνειο 6,5 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ, το οποίο χορήγησε η Sfis. Τα δύο αυτά δάνεια χορηγήθηκαν με επιτόκια (αντιστοίχως 4 % και 5 %) χαμηλότερα από το επιτόκιο αναφοράς που ίσχυε στην Ιταλία κατά τον χρόνο της χορηγήσεώς τους (11,35 % το 1995).

- 13 Ειδικότερα, με σύμβαση της 29ης Δεκεμβρίου 1994, η Irfis δεσμεύθηκε να παράσχει πίστωση στην Keller, σύμφωνα με τον περιφερειακό νόμο 25/93. Η σύμβαση αυτή συνήφθη, βάσει του προγράμματος εξυγιάνσεως, για την εκτέλεση ήδη ληφθεισών παραγγελιών, ύψους 126,131 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ. Με σύμβαση της 22ας Δεκεμβρίου 1995, αφού έλαβαν γνώση του ότι δεν μπορούσε να ληφθεί η εγγύηση του κράτους, τα συμβαλλόμενα μέρη τροποποίησαν τις μορφές εγγυήσεως που προβλέπονταν στην αρχική σύμβαση, επιβεβαιώνοντας, κατά τα λοιπά, τους όρους της χρηματοδότησεως. Η χρηματοδότηση χορηγήθηκε τον Απρίλιο του 1996.
- 14 Με σύμβαση της 14ης Δεκεμβρίου 1995, η Sfis χορήγησε στην Keller Meccanica ένα δάνειο βάσει του άρθρου 2, στοιχείο α', του περιφερειακού νόμου 66/76, για να καταστεί δυνατή η υλοποίηση του προγράμματος εξυγιάνσεως.
- 15 Με επιστολές της 12ης Απριλίου και της 2ας Μαΐου 1996, η Ιταλική Κυβέρνηση γνωστοποίησε στην Επιτροπή την πρόθεσή της να χορηγήσει εγγυήσεις του Δημοσίου Ταμείου στις προσφεύγουσες στο πλαίσιο των προαναφερθέντων επιδοτούμενων δανείων.
- 16 Με σημείωμα της 20ής Σεπτεμβρίου 1996, τιτλοφορούμενο «Ε.Κ. — Περιφερειακός νόμος της 1ης Μαρτίου 1995, κρατική ενίσχυση υπέρ του ομίλου Keller (ενίσχυση 316/96)», που απευθύνθηκε στον Ιταλό υπουργό βιομηχανίας, εμπορίου και βιοτεχνίας και κατόπιν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή, η περιφέρεια της Σικελίας θεώρησε ότι «ο περιφερειακός νόμος 20/95 επεξέτεινε στις επιχειρήσεις υπό αναγκαστική διαχείριση τη δυνατότητα να εφαρμόζουν τα προβλεπόμενα στο άρθρο 31 του περιφερειακού νόμου 25/93 ευεργετήματα στις πιστώσεις που έχουν ήδη επιτραπεί, αλλά δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιηθεί».

17 Η Επιτροπή, λόγω των ανεπαρκών στοιχείων που της παρέιχαν οι ιταλικές αρχές και των σοβαρών αμφιβολιών που της δημιουργούσαν τα κοινοποιηθέντα μέτρα, αποφάσισε να κινήσει, στις 5 Μαρτίου 1997, την διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ) όσον αφορά το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε από την Ifis στην Keller με ετήσιο επιτόκιο 4 %, το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήσε η Sfis στην Keller Meccanica με ετήσιο επιτόκιο 5 % και το σχέδιο χορηγήσεως εγγυήσεων του Δημοσίου Ταμείου στην Keller και στην Keller Meccanica, προκειμένου να καλυφθεί το 50 % των προαναφερθέντων επιδοτούμενων δανείων.

18 Αντίγραφο της επιστολής που η Επιτροπή απηύθυνε στις ιταλικές αρχές δημοσιεύθηκε στις 7 Μαΐου 1997 στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ C 140, σ. 12). Καμία παρατήρηση εκ μέρους τρίτου δεν περιήλθε στην Επιτροπή στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Με επιστολή της 19ης Μαΐου 1997, οι ιταλικές αρχές κατέθεσαν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με την κίνηση της διαδικασίας αυτής. Συνήψαν στην επιστολή αυτή ένα έγγραφο της περιφέρειας της Σικελίας, της 21ης Απριλίου 1997, με το οποίο η εν λόγω περιφέρεια αναφέρει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«[...] Pqójeisai cia som peqíueqeiajó mólo 119 sot 1983, pot sqopopoíñhgje le som peqíueqeiajó mólo 25 sot 1993, rso pkaírio sot opoíot okojkgqðhgje g dameiodósgrg apó sgm Ifis, σύμφωνα με τους όρους που έθεσε η Ευρωπαϊκή Ένωση. Αντιθέτως, ο περιφερειακός νόμος 20 του 1995 δεν ασκεί καμία επιρροή στις προθεσμίες: ο νόμος αυτός θέλησε στην πραγματικότητα απλώς να καταστήσει εκτελεστή μια προηγούμενως διενεργηθείσα πράξη.»

19 Με επιστολή της 27ης Ιανουαρίου 1998, οι ιταλικές αρχές πληροφόρησαν την Επιτροπή ότι οι εγγυήσεις του Δημοσίου Ταμείου δεν θα χορηγούνταν και απέσυραν την κοινοποίηση που τις αφορούσε. Η Επιτροπή τεράτισε κατά συνέπεια τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ως προς το στοιχείο αυτό.

Προσβαλλόμενη απόφαση και διαδικασία

- 20 Την 1η Ιουλίου 1998, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 1999/195/ΕΚ, σχετικά με τις ενισχύσεις που ήδη χορηγήθηκαν και που πρόκειται να χορηγηθούν από την Ιταλία υπέρ της Keller και της Keller Meccanica (ΕΕ 1999, L 63, σ. 55, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση).
- 21 Η Επιτροπή επέβαλε την εκ μέρους των ιταλικών αρχών λήψη κατάλληλων μέτρων για να εξασφαλιστεί η ανάκτηση των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν παράνομα. Προς εκτέλεση της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Ifis και η Sfis κάλεσαν αντιστοίχως, με σημειώματα της 14ης και της 18ης Δεκεμβρίου 1998, την Keller και την Keller Meccanica να επιστρέψουν τις ενισχύσεις αυτές.
- 22 Η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα στοιχεία:

«IV

[...]

Β. Το επιδοτούμενο δάνειο των 33 839 εκατομμυρίων ΙΤΛ που χορηγήθηκε στην Keller SpA

Κατά την κίνηση της διαδικασίας, η Επιτροπή δήλωσε ότι οι ίδιες οι ιταλικές αρχές είχαν προηγουμένως επιβεβαιώσει ότι το δάνειο είχε χορηγηθεί στις 22 Απριλίου 1996 σύμφωνα με τον περιφερειακό νόμο 20/1995, με τον οποίο η περιφέρεια της

[Σικελίας] επέκτεινε τα οφέλη των άρθρων 30 και 31 του περιφερειακού νόμου 25/1993 είχαν εγκριθεί από την Επιτροπή το 1994 [...]. Δεδομένου ότι ο περιφερειακός νόμος 20/1995 αποτελούσε τροποποίηση του περιφερειακού νόμου 25/1993, η Επιτροπή είχε θεωρήσει ότι αποτελούσε μέρος του αρχικού καθεστώτος το οποίο ήταν ακόμα υπό εξέταση (κρατική ενίσχυση NN 113/A/93 — Ιταλία).

[...] Με επιστολή της 20ής Σεπτεμβρίου 1996 [...], η περιφέρεια της Σικελίας έκανε γνωστό ότι ο περιφερειακός νόμος 20/1995 επέκτεινε τα οφέλη του περιφερειακού νόμου 25/1993 στις επιχειρήσεις που είχαν τεθεί υπό καθεστώς αναγκαστικής διαχείρισης. Εξάλλου, με επιστολή της 21ης Απριλίου 1997 [...] η περιφέρεια της Σικελίας διευκρίνισε ότι ο περιφερειακός νόμος 20/1995 σκοπό είχε να επιτρέψει την εκτέλεση μιας πράξης που είχε συμφωνηθεί προηγουμένως.

Συνεπώς, προκύπτει ότι ο περιφερειακός νόμος 25/1993 δεν μπορούσε να εφαρμοστεί σε επιχειρήσεις που είχαν τεθεί υπό αναγκαστική διαχείριση δυνάμει του άρθρου 2bis του νόμου 95/1979. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οι ιταλικές αρχές αποφάσισαν στις 14 Μαρτίου 1995 να ενημερώσουν την Επιτροπή, κατ' εφαρμογή του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, σχετικά με τις τροποποιήσεις που προβλέπονταν από τον περιφερειακό νόμο αριθ. 25/1993.

[...]

Εξάλλου, το επιδοτούμενο δάνειο είχε χορηγηθεί πριν από τη θέσπιση των τροποποιήσεων που καθιστούσαν δυνατή τη χορήγησή του και προτού να μπορέσει η Επιτροπή να λάβει θέση σχετικά τις εν λόγω τροποποιήσεις. Το στοιχείο ενίσχυσης που περιέχεται στο επιδοτούμενο δάνειο πρέπει, συνεπώς, να θεωρηθεί παράνομο [...]. Η Επιτροπή πρέπει συνεπώς να θεωρήσει την ενίσχυση αυτή σαν νέο ανεξάρτητο μέτρο, το οποίο δεν καλύπτεται από το εν λόγω καθεστώς ενισχύσεων. [...]

Γ. Το επιδοτούμενο δάνειο ύψους 6 500 εκατομμυρίων ΙΤΛ που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica SpA

[...]

Κατά τη στιγμή της κίνησης της διαδικασίας, η Επιτροπή τόνισε ότι το επιδοτούμενο δάνειο δεν πληρούσε τους όρους βάσει των οποίων η ίδια είχε εγκρίνει την ενίσχυση (κρατική ενίσχυση C 4/85 — Ιταλία), ιδίως όσον αφορά το μέγεθος των δικαιούχων επιχειρήσεων. Το καθεστώς ενισχύσεων, όπως εγκρίθηκε από την Επιτροπή, προέβλεπε ότι οι δικαιούχοι θα ήταν επιχειρήσεις των οποίων οι επενδύσεις παγίου ενεργητικού δεν υπερέβαιναν τα 7 δισεκατομμύρια ΙΤΛ και οι οποίες απασχολούσαν το πολύ 100 υπαλλήλους. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαβίβασαν οι ιταλικές αρχές πριν από την κίνηση της διαδικασίας, η Keller Meccanica SpA είχε 319 υπαλλήλους και πάγιες επενδύσεις ύψους 53 466 εκατομμυρίων ΙΤΛ.

[...]

Όσον αφορά το επιδοτούμενο δάνειο υπέρ της Keller Meccanica SpA, η Επιτροπή παρατηρεί ότι τα κριτήρια επιλεξιμότητας είχαν καθοριστεί σαφώς στην απόφασή της του 1985 (κρατική ενίσχυση C 4/85 — Ιταλία). Η επιστολή που είχε αποσταλεί στις ιταλικές αρχές για να τις ενημερώσει σχετικά με την απόφαση της Επιτροπής αναφέρει ρητά ότι “η Επιτροπή έχει επίγνωση των ορίων που καθορίζονται όσον αφορά το μέγεθος των δικαιούχων επιχειρήσεων (100 υπάλληλοι και πάγιες επενδύσεις 7 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ κατ’ ανώτατο όριο)”. Ως εκ τούτου, το όριο των 100 υπαλλήλων πρέπει να εκληφθεί σαν κριτήριο μεγέθους και μέγιστο όριο. Ακόμα και αν υποθεθεί ότι οι ιταλικές αρχές έκριναν ότι η απόφαση της Επιτροπής δεν αντικατόπτριζε την έννοια του κοινοποιηθέντος καθεστώτος, δεν προσέβαλαν την απόφαση αυτή ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εντός της καθορισμένης προθεσμίας. Κατά συνέπεια, η απόφαση είναι οριστική και αμετάκλητη.

Δεδομένου ότι το εγκριθέν καθεστώς δεν προέβλεπε μηχανισμό προσαρμογής για τα κριτήρια χορήγησης των ενισχύσεων και επιλεξιμότητας των δικαιούχων, οι τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν εκ των υστέρων ήταν επί της ουσίας και έπρεπε να είχαν κοινοποιηθεί στην Επιτροπή σύμφωνα με το άρθρο 93 παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ. Εφόσον δεν πραγματοποιήθηκε η κοινοποίηση αυτή, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι το επιδοτούμενο δάνειο που είχε ήδη χορηγηθεί στην Keller Meccanica SpA καλύπτεται από την έγκριση της Επιτροπής σχετικά με το προαναφερόμενο καθεστώς. [...]

V

[...]

Οι κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων, λόγω της ίδιας τους της φύσης, στρεβλώνουν τον ανταγωνισμό και επηρεάζουν τις συναλλαγές μεταξύ των κρατών μελών. Η στρέβλωση του ανταγωνισμού και η επίπτωση στις συναλλαγές επιβεβαιώνονται και από την υπάρχουσα κατάσταση στον τομέα στον οποίο ασκούν δραστηριότητες και οι δύο εταιρίες.

Ο τομέας του τροχαίου σιδηροδρομικού υλικού περιλαμβάνει την κατασκευή εξοπλισμού για τους σιδηροδρόμους και τις αστικές μεταφορές σε ράγες [...]. Μετά από μια περίοδο στασιμότητας κατά το δεύτερο ήμισυ της δεκαετίας του '80, η ζήτηση αυξήθηκε με ταχύ ρυθμό από το 1991 ως το 1994. Το 1994 σημειώθηκε μια μικρή πτώση τόσο στην παραγωγή όσο και στην κατανάλωση [...] πριν καταρρεύσουν [...] φθάνοντας σε επίπεδα κατώτερα από εκείνα του 1992.

Η ζήτηση στον τομέα αυτό επικεντρώνεται σε μικρό αριθμό μελατών [...]. Η ζήτηση του υλικού αυτού εξαρτάται από τις μακροπρόθεσμες πολιτικές στους τομείς της υποδομής και των μεταφορών, οι οποίες επηρεάζονται από το πολιτικό και οικονομικό κλίμα.

Δεδομένου ότι η αγορά αποτελείται από αρκετά περιορισμένο αριθμό πελατών, οι οποίοι κατά αραιά διαστήματα θέτουν σε εφαρμογή μεγάλα πολυετή σχέδια, ο ανταγωνισμός μεταξύ των προμηθευτών είναι ιδιαίτερα έντονος [...].

VI

Οι ιταλικές αρχές χαρακτήρισαν ενίσχυση για αναδιάρθρωση την κρατική εγγύηση η οποία προοριζόταν για την κάλυψη μέρους των επιδοτούμενων δανείων υπέρ της Keller SpA και της Keller Meccanica SpA. Κατά συνέπεια, τα δάνεια θα πρέπει και αυτά να θεωρηθούν ενισχύσεις για αναδιάρθρωση. [...]

Στην προκειμένη περίπτωση, η ενίσχυση έχει στόχο να επιτρέψει στις δύο εταιρίες να εκτελέσουν τις υπάρχουσες παραγγελίες. [...]. Εξάλλου, όπως εξηγείται παρακάτω, τα σχέδια που κοινοποιήθηκαν στην Επιτροπή αποσκοπούν μόνο στην εκτέλεση των παραγγελιών και δεν μπορούν να θεωρηθούν σχέδια αναδιάρθρωσης ικανά να αποκαταστήσουν την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων.

[...]

Για να εγκριθεί η ενίσχυση από την Επιτροπή, το σχέδιο αναδιάρθρωσης πρέπει να πληροί [τέσσερις προϋποθέσεις σωρευτικά]. [...]

[...] Το χρηματοοικονομικό σχέδιο που υποβλήθηκε στην Επιτροπή για την Keller SpA προβλέπει, μετά την εκτέλεση των παραγγελιών, θετικό οικονομικό αποτέλεσμα της τάξεως των 1 805 εκατομμυρίων ΙΤΛ. Στην περίπτωση της Keller Meccanica SpA, το προβλεπόμενο κέρδος ανέρχεται σε 8 300 εκατομμύρια ΙΤΛ.

Κατά την κίνηση της διαδικασίας, καμία από τις δύο εταιρίες δεν είχε λάβει νέες παραγγελίες. Η Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να συμπεράνει ότι τα προβλεπόμενα σχέδια αναδιάρθρωσης θα αποκαθιστούσαν την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα και των δύο εταιριών δεδομένου ότι, ακόμα και μετά την εκτέλεση των υπαρχουσών παραγγελιών, τα προβλεπόμενα αποτελέσματα δεν επαρκούσαν για την κάλυψη των ζημιών που είχαν σημειωθεί κατά το παρελθόν.

[...]

Η Επιτροπή δεν μπορεί να τροποποιήσει τα αρχικά συμπεράσματά της βάσει των πληροφοριών που αναφέρονται ανωτέρω, δηλαδή ότι το “πρόγραμμα εξυγίανσης” που κατήρτισε ο αναγκαστικός διαχειριστής για την Keller SpA και την Keller Meccanica SpA στο πλαίσιο του νόμου 95/1979 αποτελεί απλώς ένα σχέδιο χρηματοδότησης με στόχο την εκτέλεση των υφιστάμενων παραγγελιών κατά τη στιγμή της εφαρμογής του νόμου. Το πρόγραμμα εξυγίανσης δεν μπορεί να θεωρηθεί σχέδιο αναδιάρθρωσης όπως ορίζεται στις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών εταιριών, δεδομένου ότι δεν πρόκειται για ένα εφικτό, συγκροτημένο και μακρόπνοο σχέδιο που αποσκοπεί στην αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της επιχείρησης. Για να πληροί το κριτήριο της βιωσιμότητας, το σχέδιο αναδιάρθρωσης πρέπει να επιτρέπει στην επιχείρηση να καλύψει όλα τα έξοδά της, συμπεριλαμβανομένων των αποσβέσεων και των χρηματοοικονομικών επιβαρύνσεων, και να επιτρέπει, επίσης, μια ελάχιστη απόδοση του κεφαλαίου, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ότι, μετά την εφαρμογή του προγράμματος αναδιάρθρωσης, η επιχείρηση δεν θα χρειάζεται περαιτέρω ενισχύσεις από το κράτος και θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό της αγοράς βασιζόμενη στις δικές της δυνάμεις.

Είναι προφανές ότι τούτο δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση. Το μέτρο αποσκοπεί στο να διατηρήσει και τις δύο εταιρίες σε λειτουργία για μια περιορισμένη μεταβατική περίοδο, έως ότου βρεθεί ιδιώτης αγοραστής. [...] Κατά συνέπεια, συνάγεται ότι το πρώτο και σημαντικότερο κριτήριο που ορίζουν οι κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές [...] δεν τηρείται.

Εξάλλου, δεν τηρείται ούτε το κριτήριο σχετικά με την πρόληψη αδικαιολόγητης στρέβλωσης του ανταγωνισμού που απορρέει από την ενίσχυση, εφόσον κατά τη μεταβατική περίοδο και οι δύο εταιρίες διατηρήθηκαν τεχνητά σε κατάσταση λειτουργίας, σε βάρος των μη επιδοτούμενων ανταγωνιστών τους του ίδιου τομέα. Εξάλλου, δεν αποκλείεται οι δύο εταιρίες να λάβουν νέες παραγγελίες.

Κατά συνέπεια, τα στοιχεία ενίσχυσης που περιλαμβάνονται στα επιδοτούμενα δάνεια [...] δεν μπορούν να επωφεληθούν από την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', τη μόνη που μπορεί να εφαρμοστεί στις ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων. [...]

Τα συμπεράσματα της Επιτροπής δεν επηρεάζονται ούτε και από το γεγονός ότι και οι δύο εταιρίες βρίσκονται υπό καθεστώς αναγκαστικής διαχείρισης [...].

VII

Τα στοιχεία ενίσχυσης ισοδυναμούν με τη διαφορά μεταξύ των επιτοκίων που εφαρμόστηκαν στις εταιρίες και του επιτοκίου αναφοράς που χρησιμοποιήθηκε για τον υπολογισμό του ισοδυνάμου καθαρής επιχορήγησης των περιφερειακών ενισχύσεων στην Ιταλία το 1995, δηλαδή 11,35 %. Από τους υπολογισμούς προκύπτει ένα στοιχείο ενίσχυσης της τάξεως των 4 288 εκατομμυρίων ΙΤΛ για το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller SpA και ένα στοιχείο ενίσχυσης της τάξεως των 903 εκατομμυρίων ΙΤΛ για το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica SpA.

[...]

Άρθρο 1

Οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες χορηγήθηκαν τα επιδοτούμενα δάνεια [...] δεν αντιστοιχούν σε αυτές που προβλέπουν τα καθεστώτα περιφερειακών ενισχύσεων τα οποία έχουν εγκριθεί από την Επιτροπή. Εξάλλου, τα εν λόγω δάνεια χορηγήθηκαν προτού η Επιτροπή διατυπώσει τις παρατηρήσεις της σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης σχετικά με τις τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν εκ των υστέρων στα καθεστώτα αυτά.

Άρθρο 2

Οι ενισχύσεις που χορηγήθηκαν υπό μορφή επιδοτήσεων επιτοκίου, ύψους 4 288 εκατομμυρίων ΙΤL υπέρ της Keller SpA και 903 εκατομμυρίων ΙΤL υπέρ της Keller Meccanica SpA, είναι παράνομες.

Στις ενισχύσεις αυτές δεν μπορεί να εφαρμοσθεί καμία από τις παρεκκλίσεις που προβλέπονται στο άρθρο 92, παράγραφοι 2 και 3, της Συνθήκης [...] και, κατά συνέπεια, δεν συμβιβάζονται με την κοινή αγορά κατ' εφαρμογή του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης [...].

Άρθρο 3

Η Ιταλία λαμβάνει όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσει την επιστροφή των ενισχύσεων που χορηγήθηκαν παράνομα και οι οποίες αναφέρονται στο άρθρο 2. Η επιστροφή αυτή πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διαδικασίες και τις διατάξεις που ισχύουν στην Ιταλία.

Τα ποσά που πρέπει να ανακτηθούν αποφέρουν τόκους από την ημερομηνία χορήγησης της ενίσχυσης ως την στιγμή της επιστροφής τους. [...]»

- 23 Με δικόγραφο που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 8 Φεβρουαρίου 1999, οι προσφεύγουσες άσκησαν την παρούσα προσφυγή, χωρίς να αναμένουν τη δημοσίευση της προσβαλλομένης αποφάσεως στην Επίσημη Εφημερίδα.
- 24 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 29 Ιουλίου 1999, η Ιταλική Δημοκρατία ζήτησε να παρέμβει προς υποστήριξη των αιτημάτων των προσφευγουσών. Με διάταξη της 24ης Νοεμβρίου 1999, ο πρόεδρος του δεύτερου πενταμελούς τμήματος δέχθηκε την αίτηση αυτή.
- 25 Η Ιταλική Δημοκρατία κατέθεσε το υπόμνημα παρεμβάσεως στις 19 Ιανουαρίου 2000.
- 26 Κατόπιν εισηγήσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (δεύτερο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία. Στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, κάλεσε τους διάδικους να απαντήσουν σε γραπτές ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα. Οι διάδικοι συμμορφώθηκαν προς τα αιτήματα αυτά.
- 27 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη συνεδρίαση της 6ης Ιουνίου 2001.

Αιτήματα των διαδίκων

28 Οι προσφεύγουσες ζητούν από το Πρωτοδικείο:

- να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση,
- να κρίνει ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν μπορούν να ανακτηθούν,
- επικουρικώς, να ακυρώσει το διατακτικό της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τους υπολογισμούς των τόκων επί των ποσών τα οποία πρέπει να ανακτηθούν,
- να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

29 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- να απορρίψει την προσφυγή,
- να καταδικάσει αλληλεγγύως τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

30 Η παρεμβαίνουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

- να δεχθεί τα αιτήματα των προσφευγουσών,

- να καταδικάσει την Επιτροπή στο σύνολο των δικαστικών εξόδων, συμπεριλαμβανομένων των εξόδων στα οποία υποβλήθηκε η παρεμβαίνουσα.

Επί της ουσίας

Επί του πρώτου και του δευτέρου αιτήματος

- 31 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν, κατ' ουσίαν, τέσσερις λόγους προς στήριξη του πρώτου αιτήματός τους που αφορά την ακύρωση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Ο πρώτος από τους λόγους αυτούς αφορά εσφαλμένη ερμηνεία της ισχύουσας ιταλικής νομοθεσίας και, συνεπώς, εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποίησης, άρθρου 87 ΕΚ), καθώς και ανεπαρκή αιτιολογία όσον αφορά το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller· ο δεύτερος λόγος αφορά εσφαλμένη ερμηνεία της ισχύουσας ιταλικής νομοθεσίας και, συνεπώς, εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92 της Συνθήκης, καθώς και ανεπαρκή αιτιολογία όσον αφορά το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica· ο τρίτος λόγος αφορά παράβαση των κατευθυντήριων γραμμών σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις, εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92 της Συνθήκης και παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως· τέλος, ο τέταρτος λόγος αφορά παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως όσον αφορά τη μνεία της ιταλικής νομοθεσίας σχετικά με το καθεστώς αναγκαστικής διαχειρίσεως.

- 32 Πρέπει να τονιστεί ότι το δεύτερο αίτημα, με το οποίο οι προσφεύγουσες ζητούν να κριθεί ότι οι επίδικες ενισχύσεις δεν μπορούν ν' ανακτηθούν, αφορά, στην πραγματικότητα, τη μερική ακύρωση της προσβαλλομένης απόφασης, ειδικότερα δε του άρθρου της 3, πρώτο εδάφιο, που προβλέπει την επιστροφή των παρανόμως καταβληθεισών ενισχύσεων.
- 33 Περαιτέρω, πρέπει επίσης να τονισθεί ότι οι προσφεύγουσες δεν προβάλλουν κανέναν ειδικό λόγο προς στήριξη αυτού του δευτέρου αιτήματος. Το Πρωτοδικείο θεωρεί συνεπώς σκόπιμο να συνεξετάσει τα δύο πρώτα αιτήματα.

Επί του πρώτου λόγου, που αφορά εσφαλμένη ερμηνεία της ισχύουσας ιταλικής νομοθεσίας και, συνεπώς, εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92 της Συνθήκης, καθώς και ανεπαρκή αιτιολογία όσον αφορά το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller

— Συνοπτική παρουσίαση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 34 Οι προσφεύγουσες τονίζουν, πρώτον, ότι η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, θεώρησε ότι ο περιφερειακός νόμος 25/93 δεν εφαρμόζοταν στις επιχειρήσεις υπό αναγκαστική διαχείριση.
- 35 Συναφώς όμως εκθέτουν ότι, βάσει του άρθρου 3 του περιφερειακού νόμου 25/93, που αποτελεί το αντικείμενο της απόφασης εγκρίσεως του σικελικού καθεστώτος, η Keller μπορούσε να λάβει το επίδικο επιδοτούμενο δάνειο.

- 36 Ο ισχυρισμός ότι ο περιφερειακός νόμος 25/93 δεν μπορεί να εφαρμοσθεί στις επιχειρήσεις υπό αναγκαστική διαχείριση είναι αβάσιμος, πρώτον, καθόσον ο νόμος αυτός αποσκοπεί στην προαγωγή της χρηματοδότησεως των παραγγελιών που λαμβάνουν οι «βιομηχανικές επιχειρήσεις» υπό ευρεία έννοια, χωρίς να υφίσταται κάποιο στοιχείο από το οποίο να μπορεί να αποκλεισθεί η εφαρμογή του νόμου αυτού στις επιχειρήσεις υπό αναγκαστική διαχείριση. Η παρεμβαίνουσα υποστηρίζει τη σχετική επιχειρηματολογία των προσφευγουσών. Δεύτερον, κατά τις προσφεύγουσες, η ερμηνεία που δίδουν στον περιφερειακό νόμο 25/93 και στον νόμο 95/79 δεν αντικρούεται από το γεγονός ότι με τον περιφερειακό νόμο 20/95 διευκρινίστηκε ότι οι επιχειρήσεις υπό αναγκαστική διαχείριση είχαν επίσης πρόσβαση στις χρηματοδοτήσεις αυτές. Οι σχετικές διατάξεις του τελευταίου αυτού νόμου έχουν, συγκεκριμένα, ερμηνευτική αξία, καθόσον αποσκοπούν αποκλειστικά στη διευκρίνιση του πεδίου εφαρμογής προϋφισταμένων διατάξεων.
- 37 Οι προσφεύγουσες τονίζουν περαιτέρω ότι η Επιτροπή ισχυρίζεται, προς στήριξη της θέσεώς της, ότι οι ιταλικές αρχές ανέφεραν, στο πλαίσιο της αλληλογραφίας που προηγήθηκε της ενάξεως της διοικητικής διαδικασίας, ότι η χρηματοδότηση είχε χορηγηθεί βάσει του περιφερειακού νόμου 20/95. Τονίζουν ότι, βεβαίως, με επιστολές της 20ής Σεπτεμβρίου 1996 και της 21ης Απριλίου 1997 η περιφέρεια της Σικελίας ανέφερε ότι ο περιφερειακός νόμος 20/95, αφενός, είχε επεκτείνει στις επιχειρήσεις υπό αναγκαστική διαχείριση τα πλεονεκτήματα που προβλέπονται στον περιφερειακό νόμο 25/93 και, αφετέρου, αποσκοπούσε στο να επιτρέψει την εκτέλεση μιας προηγουμένως αποφασισθείσας πράξεως. Υπενθυμίζουν, ωστόσο, ότι οι νομοθετικές διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται με βάση το τυλικό κείμενό τους και κριτήρια που αφορούν τη νομική λογική και το νομικό σύστημα. Το γεγονός όμως ότι το άρθρο 3 του περιφερειακού νόμου 25/93 αποκλείει ορισμένους τομείς (ηλεκτρισμός, πετροχημικά κ.λπ.), επιβεβαιώνει, κατ' αυτές, ότι ο Ιταλός νομοθέτης καθόρισε ρητώς τα όρια εφαρμογής των επιδοτουμένων δανείων και θέλησε, πέρα από τα όρια αυτά, να μπορούν να έχουν πρόσβαση στο καθεστώς αυτό όλες οι τοπικές βιομηχανικές επιχειρήσεις.
- 38 Με το υπόμνημα απαντήσεως, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται, δεύτερον, ότι η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, διόρθωσε και διευκρίνισε σε μεγάλο βαθμό την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε στο πλαίσιο της αποφάσεως κινήσεως της διοικητικής διαδικασίας, ιδίως όσον αφορά τον καθορισμό της εφαρμοστέας

σικελικής νομοθεσίας. Η εσφαλμένη συλλογιστική όμως που η Επιτροπή ακολούθησε αρχικώς κατέστησε ελαττωματική την εξέταση της παρούσας υποθέσεως, εμποδίζοντας, μεταξύ άλλων, τους ενδιαφερομένους να προβάλουν προσηκόντως την άποψή τους.

- 39 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν επίσης ότι η εξέταση του επιδοτούμενου δανείου που χορηγήθηκε στην Keller, την οποία διενήργησε η Επιτροπή, είναι επιφανειακή και ότι είχε ως συνέπεια εσφαλμένη εκτίμηση της εφαρμογής του άρθρου 92 της Συνθήκης στη συγκεκριμένη περίπτωση. Τέλος, η θέση της Επιτροπής σχετικά με το δάνειο αυτό, η οποία δεν στηρίζεται σε κανένα νομικό επιχείρημα βασιζόμενο στο γράμμα ή στη ratio της εξεταζόμενης νομοθεσίας, δεν συνιστά προσήκουσα αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως.
- 40 Η Επιτροπή αμφισβητεί το βάσιμο των επιχειρημάτων αυτών και συμπεραίνει συνεπώς ότι το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεως, όπως αυτό είχε εγκριθεί από αυτήν, και συνεπώς χορηγήθηκε παρανόμως.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 41 Όπως ορθώς τόνισε η Επιτροπή, ο πρώτος λόγος αφορά, πρώτον, το βάσιμο της εκτιμήσεως του θεσμικού αυτού οργάνου όσον αφορά το αν οι προϋποθέσεις χορηγήσεως του επιδοτούμενου δανείου που έλαβε η Keller ήσαν σύμφωνες προς τις διατάξεις των περιφερειακών νόμων 119/83 και 25/93, οι οποίοι αποτελούν το καθεστώς το οποίο αφορούσε η απόφαση εγκρίσεως του σικελικού καθεστώτος.
- 42 Πρέπει να εξεταστεί η εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση της ενισχύσεως που χορηγήθηκε στην Keller όσον αφορά το περιεχόμενο της αποφάσεως εγκρίσεως του σικελικού καθεστώτος, με γνώμονα τα στοιχεία που της είχαν παράσχει οι ιταλικές αρχές κατά τη διοικητική διαδικασία που προηγήθηκε της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως.

- 43 Συναφώς, πρέπει να τονισθεί, κατ' αρχάς, ότι η Επιτροπή διέθετε, κατά την έκδοση της προσβαλλομένης απόφασης, το σημείωμα της περιφέρειας της Σικελίας της 20ής Σεπτεμβρίου 1996 (βλ. ανωτέρω, σκέψη 16). Το σημείωμα αυτό αναφέρεται, στον τίτλο του, τόσο στον νόμο 20/95 όσο και στην Keller. Στο σημείωμα αυτό διευκρινίζεται επί πλέον ότι ο νόμος 20/95 επεξέτεινε τα οφέλη του νόμου 25/93 στις επιχειρήσεις υπό καθεστώς αναγκαστικής διαχείρισεως. Η διευκρίνιση αυτή συνιστά ένα πρώτο στοιχείο βάσει του οποίου νομίμως η Επιτροπή μπορούσε να οδηγηθεί στο συμπέρασμα ότι η εκ μέρους της έγκριση του σικελικού καθεστώτος δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι περιλάμβανε τις εταιρίες που έχουν τεθεί υπό αυτό το καθεστώς αναγκαστικής διαχείρισεως.
- 44 Πρέπει να τονισθεί, εν συνεχεία, ότι η Επιτροπή διέθετε την από 21 Απριλίου 1997 επιστολή της περιφέρειας της Σικελίας (βλ. ανωτέρω, σκέψη 18). Η επιστολή αυτή μπορούσε δικαιολογημένα να επιβεβαιώσει το προαναφερθέν συμπέρασμα, στον βαθμό που διευκρινίζει ότι ο νόμος 20/95 αποσκοπούσε στο να «καταστήσει εκτελεστή μια προηγουμένως αποφασισθείσα πράξη».
- 45 Τέλος, η πρόταση νόμου 20/95, όπως κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή, ενόψει του τίτλου της και του κειμένου της, δεδομένου ότι το τελευταίο αυτό ήταν πανομοιότυπο με εκείνο του ίδιου του νόμου, μπορούσε επίσης να οδηγήσει την Επιτροπή να θεωρήσει ότι ο νόμος 25/93, όπως εγκρίθηκε, απέκλειε από το πεδίο εφαρμογής του τις επιχειρήσεις που έχουν τεθεί υπό καθεστώς αναγκαστικής διαχείρισεως. Συγκεκριμένα, το άρθρο 1 του νόμου 20/95 όριζε ότι το άρθρο 3 του περιφερειακού νόμου 119/83, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 31 του περιφερειακού νόμου 25/93, θα εφαρμοζόταν επίσης στις επιχειρήσεις αυτές. Επί πλέον, το εν λόγω άρθρο 1 επιγραφόταν «Ενσωμάτωση και τροποποίηση του άρθρου 3 του περιφερειακού νόμου 119/83», σε αντίθεση προς το άρθρο 2 του ίδιου αυτού νόμου 20/95, το οποίο είχε τον τίτλο «Κανόνες αυθεντικής ερμηνείας του άρθρου 9 του περιφερειακού νόμου 27/1991».
- 46 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς θεώρησε ότι η ατομική ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Keller υπερέβαινε τα όρια του περιφερειακού νόμου 119/83, ο οποίος τροποποιήθηκε με τον περιφερειακό νόμο 25/93, όπως εγκρίθηκε με την απόφαση εγκρίσεως του σικελικού καθεστώτος.

- 47 Όσον αφορά, δεύτερον, την επιχειρηματολογία των προσφευγουσών σχετικά με τα σφάλματα που διαπράχθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας εξετάσεως (βλ. ανωτέρω, σκέψη 38), πρέπει, κατ' αρχάς, να τονισθεί ότι πρόκειται για νέο ισχυρισμό υπό την έννοια του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου. Αυτή η επιχειρηματολογία σχετικά με τη σύγκριση των στοιχείων που εκτέθηκαν στην προσβαλλόμενη απόφαση και κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας δεν μπορεί, επί πλέον, προφανώς, να στηρίζεται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, όπως προβλέπει το άρθρο 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας. Η επιχειρηματολογία αυτή πρέπει, κατά συνέπεια, να θεωρηθεί απαράδεκτη.
- 48 Εν συνεχεία, εν πάση περιπτώσει, η επιχειρηματολογία αυτή δεν θα μπορούσε ομοίως να θεωρηθεί βάσιμη, δεδομένου ότι οι ίδιες οι προσφεύγουσες τονίζουν ότι η Επιτροπή διόρθωσε τα σφάλματα που κατ' αυτές διαπράχθηκαν κατά τη διοικητική διαδικασία, στο στάδιο της προσβαλλομένης αποφάσεως. Επί πλέον, εφόσον η Επιτροπή είχε σαφώς αναφέρει με την απόφαση κινήσεως της επίμαχης διαδικασίας ποια ήταν η περιφερειακή νομοθεσία βάσει της οποίας θεωρούσε ότι είχε χορηγηθεί το επίδικο επιδοτούμενο δάνειο, οι «ενδιαφερόμενοι», υπό την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονταν η περιφέρεια της Σικελίας και οι προσφεύγουσες, ενημερώθηκαν σχετικώς και μπόρεσαν συνεπώς να γνωστοποιήσουν στην Επιτροπή τους λόγους για τους οποίους θεωρούσαν ότι το δάνειο αυτό είχε χορηγηθεί βάσει διαφορετικής περιφερειακής νομοθεσίας. Επομένως, ο σκοπός της διατάξεως αυτής υλοποιήθηκε εν προκειμένω και, κατά συνέπεια, δεν προσεβλήθησαν τα διαδικαστικά δικαιώματα των προσφευγουσών.
- 49 Τέλος, από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση περιέχει επαρκή αιτιολογία, παρέχουσα τη δυνατότητα, αφενός, στις προσφεύγουσες να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή θεώρησε ότι η επίδικη ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Keller ήταν παράνομη και, αφετέρου, στο Πρωτοδικείο να ασκήσει τον δικαστικό του έλεγχο. Οι προσφεύγουσες μπορούσαν συνεπώς να υπερασπισθούν τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο της παρούσας προσφυγής όσον αφορά το πρώτο αυτό σκέλος της προσβαλλομένης αποφάσεως.

50 Πρέπει, κατά συνέπεια, να απορριφθεί ο πρώτος λόγος συνολικά.

Επί του δευτέρου λόγου, που αφορά εσφαλμένη ερμηνεία της ισχύουσας ιταλικής νομοθεσίας και, συνεπώς, εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92 της Συνθήκης, καθώς και ανεπαρκή αιτιολογία όσον αφορά το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica

— Επιχειρήματα των διαδίκων

51 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν, κατ' αρχάς, ότι, στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το σαρδηνιακό καθεστώς ενισχύσεως, όπως αυτή το ενέκρινε, εφαρμοζόταν αποκλειστικά στις επιχειρήσεις των οποίων οι πάγιες επενδύσεις δεν υπερέβαιναν τα 7 δισεκατομμύρια ΙΤΛ και οι οποίες δεν απασχολούσαν περισσότερα από 100 άτομα. Το εν λόγω θεσμικό όργανο φρονεί, ειδικότερα, ότι το επιδοτούμενο δάνειο που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις αυτές, στον βαθμό που η εταιρία αυτή απασχολούσε τότε 319 άτομα, για μια συνολική πάγια επένδυση 53 466 εκατομμυρίων ΙΤΛ.

52 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, σε ένα πρώτο σκέλος του λόγου, σε συμφωνία με την παρεμβαίνουσα, ότι το επιδοτούμενο δάνειο χορηγήθηκε στην Keller Meccanica τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπουν οι οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76, τις οποίες εξέδωσαν οι σαρδηνιακές αρχές, όπως τροποποιήθηκαν το 1992 και το 1993. Συγκεκριμένα, το κριτήριο μεγέθους των 100 εργαζομένων, στο οποίο αναφέρεται η Επιτροπή, δεν περιλαμβάνεται στην ισχύουσα σαρδηνιακή νομοθεσία, εφόσον το άρθρο 2, δεύτερο εδάφιο, των εν λόγω οδηγιών εφαρμογής προβλέπει ότι «η χρηματοδότηση περιορίζεται σε 100 εργαζομένους κατ' ανώτατο όριο». Η Επιτροπή προέβη συνεπώς σε εσφαλμένη εκτίμηση, θεωρώντας το όριο αυτό ως ανώτατο όριο για το μέγεθος της δικαιούχου επιχειρή-

σεως. Οι προσφεύγουσες τονίζουν επί πλέον ότι τα χαρακτηριστικά ενός επιτρεπόμενου καθεστώτος ενισχύσεως καθορίζονται από τον συνδυασμό των διατάξεων του εν λόγω καθεστώτος ενισχύσεως και της αποφάσεως εγκρίσεως.

53 Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι την οδήγησε σε πλάνη το σημείωμα των ιταλικών αρχών της 28ης Ιουνίου 1985, οι προσφεύγουσες τονίζουν ότι το περιεχόμενο του σημειώματος αυτού είναι συμβατό προς τις οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76, που εφαρμόστηκαν εν προκειμένω. Συνεπώς, στη συγκεκριμένη περίπτωση η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη.

54 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται, σε ένα δεύτερο σκέλος του λόγου αυτού, ότι η θέση της Επιτροπής ότι οι τροποποιήσεις που επήλθαν στις οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76 θέσπισαν ένα νέο μη κοινοποιηθέν καθεστώς ενισχύσεως είναι αβάσιμος, στον βαθμό που οι τροποποιήσεις αυτές εισήχθησαν με μοναδικό σκοπό να προσαρμόσουν τις αρχικές προϋποθέσεις εφαρμογής που θεσπίστηκαν το 1980, με βάση την απώλεια αγοραστικής δυνάμεως που υπέστη η ιταλική λίρα κατά τα επόμενα έτη. Η ιταλική λίρα όμως υποτιμήθηκε κατά 130,6 % κατά την περίοδο 1980 έως 1992. Συνεπώς, η διατήρηση του ανωτάτου ορίου στο αρχικό επίπεδο θα κατέληγε στον αποκλεισμό από τις χρηματοδοτικές ενισχύσεις ακόμα και των μικρών βιοτεχνικών επιχειρήσεων. Επομένως, κατά τις προσφεύγουσες, οι τροποποιήσεις που θεσπίστηκαν στο πλαίσιο των οδηγιών εφαρμογής δεν δημιούργησαν ένα νέο καθεστώς ενισχύσεως, αλλά κατέστησαν απλώς δυνατή την προσαρμογή της επίμαχης νομοθεσίας στις νέες απαιτήσεις, διατηρουμένων των σκοπών, των διαδικασιών εφαρμογής, του συνολικού όγκου και της εντάσεως της επιτρεπόμενης ενισχύσεως. Εφόσον η Επιτροπή είχε την εξουσία να προβεί σε αυτεπάγγελτη επανεξέταση των υφισταμένων καθεστώτων ενισχύσεως, δεν ήταν ενδεδειγμένο να επιβληθεί στο θεσμικό αυτό όργανο να προβεί σε επανεξέταση των τροποποιήσεων των καθεστώτων αυτών, σε περίπτωση μη διακυμάνσεως των συνολικών πιστώσεων του προϋπολογισμού, της μέγιστης εντάσεως της ενισχύσεως και της διαδικασίας χορηγήσεως των επίμαχων ενισχύσεων.

55 Εν συνεχεία, οι προσφεύγουσες εκθέτουν ότι η ανατίμηση αυτή είναι σύμφωνη προς τη νομολογία του Δικαστηρίου, η οποία έχει διευκρινίσει ότι η προσαρμογή ποσοτικών παραμέτρων παρεμβάσεως, στα όρια του αρχικού ανωτάτου ορίου, δεν

συνεπάγεται τροποποίηση του εγκριθέντος καθεστώτος (απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Απριλίου 1993, C-364/90, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-2097). Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι, εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως στη συγκεκριμένη περίπτωση, εφόσον, με την προσβαλλόμενη απόφαση, ουδόλως ανέφερε τους λόγους για τους οποίους είναι εσφαλμένη η θέση τους σχετικά με την αναγκαία νομοσυντακτική ανατίμηση του επίδικου καθεστώτος ενισχύσεως.

- 56 Οι προσφεύγουσες καταλήγουν ότι η Επιτροπή, καθόσον απέρριψε με την προσβαλλόμενη απόφαση την επιχειρηματολογία αυτή, την οποία και οι ιταλικές αρχές είχαν προβάλει κατά τη διοικητική διαδικασία, χωρίς να μνημονευθεί τούτο στην εν λόγω απόφαση, προέβη σε ελλιπή και επιφανειακή εξέταση του επίμαχου φακέλου.
- 57 Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του λόγου αυτού, η Επιτροπή υπενθυμίζει, κατ' αρχάς, ότι το σαρδηνιακό καθεστώς αποτέλεσε αντικείμενο διαδικασίας εξετάσεως, σύμφωνα με το άρθρο 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης, και ότι, στην απόφαση εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος, διευκρινίζει ότι έλαβε γνώση των καθορισθέντων ορίων όσον αφορά το μέγεθος των δικαιούχων επιχειρήσεων (ανώτατο όριο 100 μισθωτών και 7 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ παγίων επενδύσεων). Το γεγονός ότι, μετά την κοινοποίηση, οι σαρδηνιακές αρχές εξέφρασαν τα όρια αυτά κατά διαφορετικό τρόπο με τις οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 26/76, τροποποιώντας έτσι χωρίς προειδοποίηση το κείμενο που ενέκρινε η Επιτροπή, εμπίπτει στην αποκλειστική ευθύνη των ιταλικών αρχών.
- 58 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του λόγου, που αφορά το ανώτατο όριο των 7 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ παγίων επενδύσεων, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, κατά τον χρόνο λήψεως της επίδικης ενισχύσεως, η Keller Meccanica είχε 53 466 εκατομμύρια ΙΤΛ πάγιες επενδύσεις, ήτοι ποσό περισσότερο από οκτώ φορές μεγαλύτερο από το ανώτατο όριο που προέβλεπε η απόφαση εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος. Όσον αφορά την επιχειρηματολογία σχετικά με την νομοσυντακτική ανατίμηση, η Επιτροπή τονίζει, κατ' αρχάς, ότι η επίμαχη απόφαση εγκρίσεως δεν περιείχε κανένα μηχανισμό προσαρμογής. Ορθώς συνεπώς η Επιτροπή, στην προσβαλλόμενη απόφαση, διευκρίνισε ότι κάθε μεταγενέστερη τροποποίηση θα έπρεπε να της κοινο-

ποιηθεί και, συνεπώς, ότι η επίδικη ενίσχυση δεν καλυπτόταν από την απόφαση εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος. Τέλος, η προπαρατεθείσα απόφαση Ιταλία κατά Επιτροπής, την οποία επικαλούνται οι προσφεύγουσες, δεν ασκεί επιρροή στη συγκεκριμένη περίπτωση, καθόσον το Δικαστήριο με την απόφαση αυτή περιορίστηκε να ακυρώσει την επίμαχη απόφαση λόγω ελλείψεως αιτιολογίας.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 59 Πρέπει να εξετασθεί κατ' αρχάς η εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση της τηρήσεως, εν προκειμένω, της προϋποθέσεως σχετικά με το ανώτατο ποσό των παγίων επενδύσεων, που αποτελεί αντικείμενο του δευτέρου σκέλους του λόγου αυτού.
- 60 Οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος, οι επιχειρήσεις των οποίων οι πάγιες επενδύσεις υπερέβαιναν τα 7 δισεκατομμύρια ΙΤΛ δεν ενέλιπταν στο πεδίο εφαρμογής του σαρδηνιακού καθεστώτος όπως αυτό είχε εγκριθεί. Οι προσφεύγουσες ομοίως δεν αμφισβητούν, στην πραγματικότητα, ότι οι πάγιες επενδύσεις τους υπερέβαιναν κατά τον χρόνο της λήψεως της επίδικης ενισχύσεως το ανώτατο όριο που είχε καθορισθεί κατά τον χρόνο της κοινοποιήσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος στην Επιτροπή και της εκ μέρους αυτής εγκρίσεως του καθεστώτος αυτού. Ισχυρίζονται, ωστόσο, ότι το ανώτατο όριο αυξήθηκε προκειμένου να ληφθεί υπόψη η υποτίμηση της ιταλικής λίρας κατά 130,6 % μετά την απόφαση εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος. Η ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica είναι, κατ' αυτές, νόμιμη, στον βαθμό που οι πάγιες επενδύσεις της εταιρίας αυτής κατά τον χρόνο της χορηγήσεως του επίδικου δανείου ήσαν κατώτερες από το ανώτατο αυτό όριο μετά την ως άνω ανατίμησή του.
- 61 Πρέπει να τονιστεί, πρώτον, ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών ότι οι τροποποιήσεις των ποσοτικών παραμέτρων ενός εγκριμένου καθεστώτος λόγω της νομοσυντακτικής υποτιμήσεως δεν συνιστούν θέσπιση

νέου καθεστώτος. Συγκεκριμένα, με την απόφασή του της 9ης Αυγούστου 1994, C-44/93, *Namur-Les assurances du crédit* (Συλλογή 1994, σ. I-3829, σκέψη 28), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι «ο χαρακτηρισμός μας ενισχύσεως ως νέας ή ως υφισταμένης γίνεται σε συνάρτηση με τις διατάξεις που προβλέπουν τη θέσπισή της, τον τρόπο χορηγήσεώς της και τα όριά της».

- 62 Με γνώμονα όμως τα κριτήρια αυτά, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν πάση περιπτώσει, η αύξηση του ανωτάτου ορίου των παγίων επενδύσεων από 7 σε 80 δισεκατομμύρια ΙΤΛ, που προκύπτει από τις προπαρατεθείσες αποφάσεις της 23ης Ιουνίου 1992 και της 1ης Ιουνίου 1993, τροποποίησε τις διατάξεις του σαρδηνιακού καθεστώτος ενισχύσεως και, ειδικότερα, τα όρια του καθεστώτος αυτού, όπως είχε εγκριθεί από την Επιτροπή. Συγκεκριμένα, αυτή η προσαρμογή των οδηγιών εφαρμογής του νόμου 66/76, λόγω της σημαντικής εκτάσεώς της, συνεπαγόταν αύξηση του αριθμού των δυνητικών δικαιούχων του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεως, παρέχοντας ως εκ τούτου τη δυνατότητα να τύχει του συστήματος αυτού και η Keller Meccanica της οποίας οι πάγιες επενδύσεις ανέρχονταν, κατά τον χρόνο της χορηγήσεως του επίδικου δανείου, σε 53,466 δισεκατομμύρια ΙΤΛ. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν παρέβη τα άρθρα 92 και 93 της Συνθήκης, θεωρώντας ότι η εν λόγω μη κοινοποιηθείσα αύξηση του ανωτάτου ορίου των παγίων επενδύσεων έπρεπε να θεωρηθεί ουσιώδης τροποποίηση του σαρδηνιακού καθεστώτος ενισχύσεως και, συνεπώς, ότι η επίδικη ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica συνιστούσε νέα ενίσχυση μη καλυπτόμενη από το καθεστώς αυτό, όπως είχε εγκριθεί.
- 63 Ακόμη και αν έπρεπε να γίνει δεκτή η θέση των προσφευγουσών ότι η προσαρμογή του ανωτάτου ορίου των παγίων επενδύσεων βάσει της υποτιμήσεως της ιταλικής λίρας δεν συνιστούσε «τροποποίηση υφισταμένου καθεστώτος» που έπρεπε να κοινοποιηθεί, η υποτίμηση αυτή κατά την επίμαχη περίοδο — δηλαδή από το 1985, έτος εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος ενισχύσεως, έως το 1998, έτος εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, ήταν, κατά την εκτίμηση των ίδιων των προσφευγουσών, της τάξεως του 130,6 % (βλ., ανωτέρω, σκέψη 60). Οι πάγιες επενδύσεις όμως της Keller Meccanica κατά τον χρόνο της χορηγήσεως της επίδικης ενισχύσεως, ύψους 53,466 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ, ήσαν περισσότερο από 7 φορές μεγαλύτερες από το επιτρεπόμενο ανώτατο όριο. Η αύξηση του ανωτάτου ορίου παγίων επενδύσεων από 7 σε 80 δισεκατομμύρια ΙΤΛ, που προβλέπεται στις οδηγίες εφαρμογής του περιφερειακού νόμου 66/76, όπως τροποποιήθηκαν, δεν είναι συνεπώς, εν πάση περιπτώσει, αναλογική προς την υποτίμηση της ιταλικής λίρας κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Επομένως, δεν μπορεί να γίνει δεκτή η θέση των προσφευγουσών.

64 Πρέπει να τονισθεί, δεύτερον, ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών που αφορά την προπαρατεθείσα απόφαση Ιταλία κατά Επιτροπής δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να γίνει δεκτή, εφόσον, όπως κρίθηκε ανωτέρω, η αύξηση του ανωτάτου ορίου των παγίων επενδύσεων από 7 σε 80 δισεκατομμύρια ΓΠΛ δεν μπορεί να αποτελεί προσαρμογή των ποσοτικών παραμέτρων παρεμβάσεως, στα όρια του αρχικού ανωτάτου ορίου. Επί πλέον, ουδόλως προκύπτει από την απόφαση αυτή ότι κάθε υφιστάμενο καθεστώς ενισχύσεως μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο νομισματικής ανατιμήςσεως, χωρίς αυτή να έχει προηγουμένως κοινοποιηθεί στην Επιτροπή και να έχει εγκριθεί από αυτήν. Με την απόφαση αυτή, το Δικαστήριο, όπως ορθώς τόνισε η Επιτροπή, περιορίστηκε να ακυρώσει εν μέρει την επίμαχη απόφαση, λόγω του γεγονότος ότι δεν ήταν επαρκώς αιτιολογημένη σε σχέση με την επιχειρηματολογία που προέβαλαν, στο πλαίσιο της σχετικής με την υπόθεση αυτή διοικητικής διαδικασίας, οι ιταλικές αρχές, όσον αφορά το πρόβλημα της υποτιμήςσεως της ιταλικής λίρας.

65 Όσον αφορά, τέλος, το επιχείρημα των προσφευγουσών ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως ή διενήργησε ατελή και επιφανειακή εξέταση του επίμαχου φακέλου, μη διευκρινίζοντας, στην προσβαλλόμενη απόφαση, τους λόγους για τους οποίους μια αυτόματη προσαρμογή των κριτηρίων του επίδικου καθεστώτος ενισχύσεως με βάση την υποτίμηση της ιταλικής λίρας ήταν παράνομη, αρκεί να τονισθεί ότι στο σημείο IV.Γ της αποφάσεως, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, «δεδομένου ότι το εγκριθέν καθεστώς δεν προέβλεπε μηχανισμό προσαρμογής για τα κριτήρια χορήγησης των ενισχύσεων και επιλεξιμότητας των δικαιούχων, οι τροποποιήσεις που πραγματοποιήθηκαν εκ των υστέρων ήταν επί της ουσίας και έπρεπε να είχαν κοινοποιηθεί». Η αιτιολογία αυτή, η οποία συμφωνεί εξάλλου με τις προηγούμενες εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου, συνιστά προσήκουσα απάντηση στη σχετική επιχειρηματολογία που προέβαλαν οι ιταλικές αρχές κατά τη διοικητική διαδικασία, παρέχοντας τη δυνατότητα, αφενός, στις προσφεύγουσες να κατανοήσουν τους λόγους για τους οποίους η Επιτροπή θεώρησε ότι η επίδικη ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica ήταν παράνομη και, αφετέρου, στο Πρωτοδικείο να ασκήσει τον δικαστικό του έλεγχο. Κατά συνέπεια, οι προσφεύγουσες μπορούσαν να υπερασπίσουν τα δικαιώματά τους όσον αφορά την εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση της αυξήσεως του ανωτάτου ορίου παγίων επενδύσεων που προβλέπει το σαρδηνιακό καθεστώς ενισχύσεως, όπως τούτο επιβεβαιώνεται, αν ήταν αναγκαίο, από την επιχειρηματολογία που προέβαλαν στο πλαίσιο του παρόντος λόγου.

66 Πρέπει συνεπώς να συναχθεί ότι οι προσφεύγουσες δεν προέβαλαν κανένα επιχείρημα δυνάμενο να καταστήσει ανίσχυρη την εκτίμηση της Επιτροπής ότι η ατομική

ενίσχυση που χορηγήθηκε στην Keller Meccanica δεν πληρούσε την προϋπόθεση περί του ανωτάτου ορίου παγίων επενδύσεων που επέβαλε η απόφαση εγκρίσεως του σαρδηνιακού καθεστώτος. Κατά συνέπεια, ορθώς η Επιτροπή κατέληξε, στη βάση αυτή, στον χαρακτηρισμό της ενισχύσεως αυτής ως παράνομης.

- 67 Υπό τις συνθήκες αυτές, παρέλκει πλέον η εξέταση της επιχειρηματολογίας των προσφευγουσών σχετικά με το κριτήριο των 100 εργαζομένων. Συγκεκριμένα, ανεξάρτητα από το αν το όριο των 100 μισθωτών καθορίζει ή όχι το ανώτατο μέγεθος του δικαιούχου, κανένα συμπέρασμα στο οποίο θα μπορούσε να καταλήξει το Πρωτοδικείο σχετικώς δεν θα μπορούσε να ανατρέψει το συμπέρασμα που συνήχθη στη σκέψη 66.
- 68 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο δεύτερος λόγος πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τρίτου λόγου, που αφορά παράβαση των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις, εσφαλμένη εφαρμογή του άρθρου 92 της Συνθήκης και παράβαση της υποχρέωσης αιτιολογήσεως

— Συνοπτική παρουσίαση της επιχειρηματολογίας των διαδίκων

- 69 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν, κατ' αρχάς, ότι η Επιτροπή, αφού απέκλεισε ότι τα επίμαχα επιδοτούμενα δάνεια μπορούν να ενταχθούν στο πλαίσιο των εγκεκριμένων καθεστώτων ενισχύσεως, διευκρινίζει με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι τα δάνεια αυτά δεν μπορούν, επί πλέον, να θεωρηθούν συμβατά προς την κοινή αγορά με γνώμονα τις κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις.

- 70 Σ' ένα πρώτο σκέλος του λόγου αυτού, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε πλάνη εκτιμήσεως θεωρώντας, με βάση το γεγονός ότι το πρόγραμμα εξυγιάνσεως απέβλεπε αποκλειστικά στο να τις διατηρήσει σε δραστηριότητα επί μια περιορισμένη μεταβατική περίοδο εν αναμονή της μεταβιβάσεώς τους σε ιδιώτη αγοραστή, ότι η προϋπόθεση της αποκατάστασης της βιωσιμότητας δεν πληρούνταν εν προκειμένω. Οι προσφεύγουσες τονίζουν ότι από το πρόγραμμα αυτό προέκυπτε ότι η αποκατάσταση της βιωσιμότητας θα επιτυγχανόταν χάρη στην πραγματοποίηση των επενδύσεων που είναι αναγκαίες για τον εκσυγχρονισμό του εξοπλισμού, στην εκτέλεση των καταχωρισμένων παραγγελιών, στη χρησιμοποίηση των αναγκαίων χρηματοδοτήσεων, στην εξάλειψη του πλεονάσματος εργατικού δυναμικού, στην πώληση των περιουσιακών στοιχείων που δεν είναι αναγκαία για την παραγωγή και στην εκκαθάριση ορισμένων εταιριών ελεγχόμενων από τον όμιλο Keller. Η αποκατάσταση της βιωσιμότητας θεωρήθηκε εξάλλου προαπαιτούμενο για τη μεταβίβαση των εν λόγω δύο εταιριών σε τρίτους και έπρεπε, για τον λόγο αυτό, να πραγματοποιηθεί πριν από τη μεταβίβαση. Με βάση τα μέτρα αυτά, το πρόγραμμα εξυγιάνσεως προέβλεψε, μετά την ολοσχερή εκτέλεση των παραγγελιών, ένα τελικό θετικό αποτέλεσμα 1 805 εκατομμυρίων ΙΤL για την Keller και 8 700 εκατομμυρίων για την Keller Meccanica. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το εν λόγω πρόγραμμα επέτρεπε την κάλυψη του συνόλου των δαπανών, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών αποσβέσεως και των χρηματοοικονομικών επιβαρύνσεων, και τη διασφάλιση επί πλέον μιας προσήκουσας απόδοσης του κεφαλαίου εντός ευλόγου χρόνου, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των ισχυουσών κατευθυντηρίων γραμμών.
- 71 Επί πλέον, δεν έπρεπε να συναχθεί από τον περιορισμένο χαρακτήρα του σκοπού του προγράμματος εξυγιάνσεως ότι το πρόγραμμα αυτό αποσκοπούσε στην υλοποίηση μόνο μιας αμιγώς χρηματοοικονομικής και όχι διαρθρωτικής εξυγιάνσεως των οικείων επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η ανάλυση του προγράμματος δεν πρέπει, κατά τις προσφεύγουσες, να αγνοήσει τα χαρακτηριστικά του καθεστώτος αναγκαστικής διαχειρίσεως. Συγκεκριμένα, τίποτα δεν απαγορεύει, σε μια περίπτωση όπως η προκειμένη, να λάβει την πρωτοβουλία της εξυγιάνσεως ο έκτακτος επίτροπος και η εξυγιάνση αυτή να συνεχισθεί κατόπιν από τον αγοραστή της εταιρίας.
- 72 Σ' ένα δεύτερο σκέλος του λόγου, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι γίνεται γενικώς δεκτό ότι κάθε κρατική ενίσχυση περιλαμβάνει το ενδεχόμενο στρεβλώσεως του ανταγωνισμού. Η κοινοτική νομολογία απαιτεί, συνεπώς, να ελέγχει η Επιτροπή συγκεκριμένα αν παράγεται πράγματι ένα τέτοιο αποτέλεσμα προκειμένου να είναι δυνατή η αξιολόγηση του κοινοτικού συμφέροντος υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης. Η Επιτροπή όμως, στη συγκεκριμένη

περίπτωση, δεν διενήργησε συναφώς καμία εμπειριστατωμένη εξέταση. Ειδικότερα, είναι ανακριβές ότι οι προσφεύγουσες διατηρήθηκαν τεχνητά σε δραστηριότητα, εφόσον απέδειξαν ότι το πρόγραμμα εξυγιάνσεως μπορούσε να καταστήσει δυνατή την αποκατάσταση της βιωσιμότητας. Οι προσφεύγουσες τονίζουν ότι το πρόγραμμα εξυγιάνσεως δεν προέβλεπε νέες παραγγελίες στην αρχική φάση, δεδομένου ότι οι ήδη καταχωρισθείσες παραγγελίες επέτρεπαν μια επαρκή χρησιμοποίηση του υφισταμένου παραγωγικού δυναμικού. Αντιθέτως, είχε προβλεφθεί ότι θα μπορούσαν να γίνουν δεκτές οι νέες παραγγελίες σε μια δεύτερη φάση, με βάση τις πραγματοποιηθείσες προόδους στην εκτέλεση των υφισταμένων παραγγελιών.

73 Οι προσφεύγουσες εκθέτουν επί πλέον σχετικώς ότι οι σκοποί της αναδιαρθρώσεως υλοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό, όπως αυτό προκύπτει ιδίως από το γεγονός ότι ένας Γερμανός επιχειρηματίας αγόρασε την Keller. Επί πλέον, διεξάγονται διαπραγματεύσεις όσον αφορά την Keller Meccanica.

74 Περαιτέρω, οι προσφεύγουσες τονίζουν ότι στο σημείο 1.2 των κατευθυντηρίων γραμμών σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις διευκρινίζεται ότι «οι κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και την αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων δικαιολογούνται [...] για τη διατήρηση μιας ανταγωνιστικής διάρθρωσης αγοράς σε περίπτωση που η εξαφάνιση επιχειρήσεων θα μπορούσε να οδηγήσει στη δημιουργία μονοπωλίων ή ολιγοπωλίων». Ουδόλως όμως αναφέρονται τέτοιες εκτιμήσεις στην προσβαλλόμενη απόφαση, παρά το γεγονός ότι, από την άποψη της διαρθρώσεως της αγοράς, η παρουσία των προσφευγουσών συνιστά εγγύηση ανταγωνισμού σ' ένα τομέα του οποίου η διάρθρωση είναι ήδη σαφώς ολιγοπωλιακή.

75 Σ' ένα τρίτο σκέλος του λόγου αυτού, οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι οι εκτιμήσεις που περιλαμβάνονται στην προσβαλλόμενη απόφαση είναι αντιφατικές. Η Επιτροπή αναφέρεται, συγκεκριμένα, αφενός, στην έλλειψη νέων παραγγελιών ως σύμπτωμα της ανικανότητάς τους να αποκαταστήσουν τη βιωσιμότητα των προσφευγουσών εταιριών. Αφετέρου, το θεσμικό αυτό όργανο θεωρεί ότι η ενδεχόμενη λήψη εκ μέρους τους νέων παραγγελιών θα συνιστούσε αθέμιτο περιορισμό του

ανταγωνισμού. Η αντιφατική αυτή προσέγγιση έχει ως συνέπεια ότι, όποιο και να είναι το αποτέλεσμα που θα επιτύχουν οι προσφεύγουσες στο πλαίσιο του προγράμματος εξυγιάνσεως, ουδόποτε θα μπορούν να ικανοποιήσουν τις προϋποθέσεις που επιβάλλει η Επιτροπή.

- 76 Η Επιτροπή αμφισβητεί το βάσιμο των επιχειρημάτων που προβάλλονται στο πλαίσιο αυτού του τρίτου λόγου

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 77 Πρέπει, κατ' αρχάς, να υπενθυμισθεί ότι η Επιτροπή μπορεί να προσδιορίσει την κατεύθυνση που θα ακολουθήσει κατά την άσκηση των εξουσιών εκτιμήσεως που διαθέτει με πράξεις, όπως οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις, στον βαθμό που οι πράξεις αυτές περιλαμβάνουν ενδεικτικούς κανόνες ως προς την κατεύθυνση που πρέπει να ακολουθήσει το όργανο αυτό και στον βαθμό που δεν αφίστανται των κανόνων της Συνθήκης. Συνεπώς, η απόφαση πρέπει να ελεγχθεί με γνώμονα τους κανόνες αυτούς. Στο πλαίσιο αυτό, εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να εξετάσει αν, εν προκειμένω, τηρήθηκαν οι απαιτήσεις τις οποίες προσδιόρισε η ίδια η Επιτροπή και οι οποίες διαλαμβάνονται στις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές. Περαιτέρω, κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 92, παράγραφος 3, της Συνθήκης απονέμει στην Επιτροπή ευρεία διακριτική ευχέρεια προκειμένου να επιτρέψει τη χορήγηση ενισχύσεων κατ' εξαίρεση της γενικής απαγορεύσεως της παραγράφου 1 του εν λόγω άρθρου, στο μέτρο που κατά την εκτίμηση, στις περιπτώσεις αυτές, του αν μια κρατική ενίσχυση συμβιβάζεται ή όχι προς την κοινή αγορά ανακύπτουν προβλήματα για την επίλυση των οποίων απαιτείται να λαμβάνονται υπόψη και να εκτιμώνται σύνθετα γεγονός και περιστάσεις οικονομικού χαρακτήρα. Επομένως, ο ασκούμενος από τον δικαστή έλεγχος πρέπει να περιορίζεται συναφώς στην εξακρίβωση της τηρήσεως των κανόνων διαδικασίας και αιτιολογήσεως, καθώς και του υποστατού των πραγματικών περιστατικών, της ελλείψεως προδήλου σφάλματος εκτιμήσεως και καταχρήσεως εξουσίας. Κατά συνέπεια, δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να υποκαταστήσει την Επιτροπή στην οικονομική της εκτίμηση (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Νοεμβρίου 1997, T-149/95, Ducros κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. Π-2031, σκέψεις 61 έως 63).

- 78 Με γνώμονα τις αρχές αυτές πρέπει να εξετασθούν τα διάφορα επιχειρήματα που προέβησαν οι προσφεύγουσες στο πλαίσιο του τρίτου αυτού λόγου.
- 79 Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους του λόγου αυτού, η αντιδικία μεταξύ των διαδίκων αφορά ουσιαστικά την εκτίμηση του προγράμματος εξυγιάνσεως σε σχέση με την υποχρέωση αναδιαρθρώσεως που επιβάλλουν οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις, προκειμένου να καθοριστεί αν οι επιχειρήσεις των προσφευγουσών μπορούσαν να καταστούν εκ νέου αποδοτικές με τη θέση του προγράμματος αυτού σ' εφαρμογή. Στην προσβαλλόμενη απόφαση, διευκρινίζεται συναφώς ότι, «ακόμα και μετά την εκτέλεση των υπαρχουσών παραγγελιών, τα προβλεπόμενα αποτελέσματα δεν [επιτρέπουν] την κάλυψη των ζημιών».
- 80 Πρέπει συναφώς να πραγματοποιηθεί, κατ' αρχάς, όπως ορθώς προτείνει η Επιτροπή, μια σύγκριση μεταξύ, αφενός, των οφελών που αναμένονται από το πρόγραμμα εξυγιάνσεως που αποσκοπεί στο να παράσχει τη δυνατότητα στις προσφεύγουσες να εκτελέσουν τις παραγγελίες που υφίσταντο κατά τον χρόνο της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως (αξίας 1,8 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ για την Keller και 8,5 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ για την Keller Meccanica) και, αφετέρου, του μεγέθους των υφισταμένων χρεών των προσφευγουσών (222,7 δισεκατομμύρια ΙΤΛ όσον αφορά την Keller και 109 δισεκατομμύρια ΙΤΛ όσον αφορά την Keller Meccanica). Από τη σύγκριση αυτή προκύπτει ότι το όφελος που αναμένεται από την εκτέλεση των παραγγελιών αυτών, και συνεπώς από τη θέση σ' εφαρμογή του προγράμματος εξυγιάνσεως, αντιπροσωπεύει κατά προσέγγιση το ένα εκατοστό του παθητικού της Keller και το ένα δέκατο του παθητικού της Keller Meccanica. Υπό τις συνθήκες αυτές, η διαπίστωση ότι η προϋπόθεση της αποκατάστασης της βιωσιμότητας δεν πληρούνταν, διαπίστωση που περιλαμβάνεται στην προσβαλλόμενη απόφαση, δεν συνιστά πρόδηλη πλάνη εκτιμήσεως. Συγκεκριμένα, στη βάση αυτή, η Επιτροπή μπορούσε να καταλήξει, κατά τον χρόνο εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι μια τέτοια σχέση μεταξύ των αναμενομένων οφελών της εφαρμογής του προγράμματος εξυγιάνσεως και του παθητικού των προσφευγουσών δεν επέτρεπε σ' αυτές να καταστούν εκ νέου αποδοτικές βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα.
- 81 Πρέπει να τονισθεί, ειδικότερα, ότι οι κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις προβληματικές επιχειρήσεις, που εφάρμοσε η Επιτροπή στη συγκεκριμένη περίπτωση, διευκρινίζουν ότι τα προγράμματα αναδιαρθρώσεως πρέπει «να προσφέρ[ουν] στην

επιχείρηση τη δυνατότητα να καλύψει όλα τα έξοδα, συμπεριλαμβανομένης της υποτίμησης και των χρηματοοικονομικών επιβαρύνσεων, και να προβλέπ[ουν] μία ελάχιστη απόδοση του κεφαλαίου ώστε, μετά την ολοκλήρωση της αναδιάρθρωσης, η επιχείρηση να μην χρειάζεται περαιτέρω κρατικές ενισχύσεις και να αποκτήσει ανταγωνιστική αυτοδυναμία». Λαμβανομένων υπόψη του παθητικού και των χρηματοοικονομικών επιβαρύνσεων των προσφευγουσών, η Επιτροπή μπορούσε να καταλήξει στο ότι αυτές δεν θα μπορούσαν να διασφαλίσουν μια ελάχιστη αποδοτικότητα του επενδεδυμένου κεφαλαίου, όπως απαιτούν οι εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές.

- 82 Τέλος, πρέπει να τονισθεί ότι, σύμφωνα με τη γενική εισαγωγή του προγράμματος εξυγιάνσεως, που προσκόμισε η Επιτροπή κατόπιν σχετικής αιτήσεως του Πρωτοδικείου, κάθε αναδιάρθρωση των προσφευγουσών επιτρέπεται σ' αυτές να καταστούν τελικώς βιώσιμες προϋπέθετε νέες εισφορές κεφαλαίου, οι οποίες δεν ήταν διαθέσιμες στο στάδιο αυτό.
- 83 Το γεγονός ότι οι προσφεύγουσες, μετά την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως, εξαγοράστηκαν ή πρόκειται να εξαγοραστούν από νέους επενδυτές δεν μπορεί να επηρεάσει τη νομιμότητα της αποφάσεως αυτής. Αφενός, πράγματι, οι ακριβείς προϋποθέσεις υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκαν ή θα πραγματοποιηθούν οι πωλήσεις δεν διευκρινίστηκαν και, αφετέρου, οι πωλήσεις αυτές αποτελούν στοιχεία μεταγενέστερα της εκδόσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως, τα οποία, κατά πάγια νομολογία (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Φεβρουαρίου 1979, 15/76 και 16/76, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/Ι, σ. 141, σκέψη 7), δεν μπορεί να λάβει υπόψη το Πρωτοδικείο. Ειδικότερα, οι πολύπλοκες εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή πρέπει να εξετασθούν με βάση τα στοιχεία και μόνο τα οποία αυτή διέθετε κατά τον χρόνο των εκτιμήσεων αυτών (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1986, 234/84, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2263, σκέψη 16, και της 26ης Σεπτεμβρίου 1996, C-241/94, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-4551, σκέψη 33, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 25ης Ιουνίου 1998, T-371/94 και T-394/94, British Airways κ.λπ. και British Midland Airways κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-2405, σκέψη 81).
- 84 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του τρίτου λόγου, πρέπει να τονισθεί, κατ' αρχάς, ότι η εκτίμηση του σκέλους αυτού εξαρτάται, σε μεγάλο βαθμό, από το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε το Πρωτοδικείο όσον αφορά το πρώτο σκέλος του ίδιου λόγου.

Συγκεκριμένα, η κύρια συλλογιστική στην οποία στηρίζεται η Επιτροπή, όσον αφορά τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που προκαλούνται από τις επίδικες ενισχύσεις, συνίσταται στον ισχυρισμό ότι οι ενισχύσεις αυτές διατήρησαν τεχνητά τις προσφεύγουσες σε δραστηριότητα, πράγμα το οποίο, αυτό καθεαυτό, επηρέασε τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις οι οποίες δεν ωφελήθηκαν από τέτοιες ενισχύσεις.

- 85 Πρέπει να τονισθεί, περαιτέρω, ότι, κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να αποδείξει τις πραγματικές επιπτώσεις που οι παράνομες ενισχύσεις είχαν στον ανταγωνισμό και στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Συγκεκριμένα, αν η Επιτροπή ήταν υποχρεωμένη να προσκομίσει μια τέτοια απόδειξη, τούτο θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παράβαση της υποχρέωσης κοινοποιήσεως του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εις βάρος εκείνων που κοινοποιούν τις ενισχύσεις στο στάδιο του σχεδιασμού τους (απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 1998, T-214/95, *Vlaams Gewest κατά Επιτροπής*, Συλλογή 1998, σ. II-717, σκέψη 67). Η νομολογία αυτή επιβεβαιώνεται εξάλλου από το γράμμα του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης, σύμφωνα με το οποίο είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά όχι μόνον οι ενισχύσεις που «νοθεύουν» τον ανταγωνισμό, αλλά και εκείνες που «απειλούν» να τον νοθεύσουν.
- 86 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η διαπίστωση ότι το πρόγραμμα εξυγιάνσεως δεν διασφάλιζε, επαρκώς κατά νόμο, την αποκατάσταση της βιωσιμότητας των προσφευγουσών παρείχε, και μόνον αυτή, τη δυνατότητα να δικαιολογηθεί η ύπαρξη, δυνητικών τουλάχιστον, στρεβλώσεων του ανταγωνισμού, προκληθεισών από τις επίδικες ενισχύσεις.
- 87 Επομένως, πρέπει να κριθεί, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του πρώτου σκέλους του τρίτου λόγου, ότι είναι βάσιμες οι δευτερεύουσες εκτιμήσεις της Επιτροπής σχετικά με τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που προκύπτουν από νέες παραγγελίες οι οποίες θα μπορούσαν να αναληφθούν από τις προσφεύγουσες μετά την υλοποίηση του προγράμματος εξυγιάνσεως.

- 88 Όσον αφορά, τέλος, την επιχειρηματολογία των προσφευγουσών ότι η εξαφάνισή τους από την αγορά ενείχε τον κίνδυνο να δημιουργήσει μια κατάσταση στενού ολιγοπωλίου, αρκεί να τονισθεί ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμο με την προσβαλλόμενη απόφαση ότι ολιγοπώλιο δεν αποτελούσαν οι παραγωγοί τροχαίου υλικού, αλλά, ενδεχομένως, οι σιδηροδρομικές επιχειρήσεις που προμηθεύονται το υλικό από τους παραγωγούς αυτούς.
- 89 Όσον αφορά το τρίτο σκέλος του λόγου (βλ., ανωτέρω, σκέψη 75), επιβάλλεται η διαπίστωση, κατ' αρχάς, ότι, στην προσβαλλόμενη απόφαση (σημείο VI, τρίτο και τέταρτο εδάφιο), η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις κρατικές ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση των προβληματικών επιχειρήσεων, μια ενίσχυση αναδιαρθρώσεως μπορεί να επιτραπεί μόνον εφόσον πληρούνται τέσσερις σωρευτικές προϋποθέσεις.
- 90 Η Επιτροπή, αφού διαπίστωσε ότι οι δύο πρώτες προϋποθέσεις, που απαιτούν, αφενός, το πρόγραμμα αναδιάρθρωσης να καθιστά δυνατή την εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας της επιχειρήσεως και, αφετέρου, το πρόγραμμα αυτό να προλαμβάνει τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που μπορεί να επιφέρει η ενίσχυση, δεν πληρούνταν, κατέληξε ότι τα εξεταζόμενα στοιχεία ενισχύσεως δεν μπορούσαν «να επωφεληθούν από την παρέκκλιση που προβλέπεται στο άρθρο 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της Συνθήκης ΕΚ, τη μόνη που μπορεί να εφαρμοσθεί στις ενισχύσεις για τη διάσωση και αναδιάρθρωση προβληματικών επιχειρήσεων» (σημείο VI, δέκατο τρίτο εδάφιο).
- 91 Για να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι «το πρώτο και σημαντικότερο κριτήριο που ορίζουν οι κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές (ήτοι, η κατάρτιση σχεδίου αναδιάρθρωσης με στόχο την αποκατάσταση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των επιχειρήσεων) δεν τηρείται» (σημείο VI, ενδέκατο εδάφιο), η Επιτροπή στηρίχθηκε, μεταξύ άλλων, στη διαπίστωση ότι, κατά τον χρόνο της κινήσεως της διαδικασίας, οι οικείες εταιρίες δεν είχαν νέες παραγγελίες (σημείο VI, έκτο εδάφιο).

- 92 Εν συνεχεία, στο πλαίσιο της εξετάσεως της δεύτερης προϋποθέσεως σχετικά με την πρόληψη των αθέμιτων στρεβλώσεων του ανταγωνισμού που απορρέουν από τα στοιχεία της ενισχύσεως, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το ενδεχόμενο της υπάρξεως νέων παραγγελιών (σημείο VI, δωδέκατο εδάφιο).
- 93 Ωστόσο, δεν μπορεί συναφώς να διαπιστωθεί καμία αντίφαση στα στοιχεία της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως. Συγκεκριμένα, το ενδεχόμενο νέων παραγγελιών δεν αντιφάσκει προς τη μη αμφισβητούμενη διαπίστωση ότι, κατά τον χρόνο της κινήσεως της διαδικασίας, δεν υφίσταντο τέτοιες παραγγελίες.
- 94 Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να ισχυρισθούν ότι ουδόποτε θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν τις προϋποθέσεις που επέβαλε η Επιτροπή.
- 95 Συγκεκριμένα, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει σαφώς ότι, στο πλαίσιο της δεύτερης προϋποθέσεως, η Επιτροπή τονίζει τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού που προκύπτουν από την τεχνητή διατήρηση των οικείων εταιριών σε λειτουργία (σημείο VI, δωδέκατο εδάφιο). Είναι συνεπώς εύλογο να θεωρηθεί ότι η εκτίμηση της δεύτερης προϋποθέσεως — και των δυνητικών αποτελεσμάτων ενδεχομένων μελλοντικών παραγγελιών — θα ήταν διαφορετική αν είχε υπάρξει πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως που να καθιστά δυνατή τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των οικείων επιχειρήσεων.
- 96 Υπό τις συνθήκες αυτές, το τρίτο σκέλος πρέπει επίσης να απορριφθεί.

- 97 Για το σύνολο των λόγων αυτών, πρέπει να απορριφθεί ο τρίτος λόγος ακυρώσεως που προέβαλαν οι προσφεύγουσες.

Επί του τετάρτου λόγου, που αφορά παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως όσον αφορά τη μνεία της ιταλικής νομοθεσίας περί του καθεστώτος αναγκαστικής διαχειρίσεως

- 98 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν, μεταξύ άλλων, ότι, στην παράγραφο VI, τελευταίο εδάφιο, της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η διαπίστωσή της όσον αφορά το παράνομο των ενισχύσεων που τους χορηγήθηκαν δεν μπορούσε να επηρεασθεί από το γεγονός ότι οι δικαιούχοι υπόκεινται στο καθεστώς αναγκαστικής διαχειρίσεως. Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η επιχειρηματολογία αυτή είναι απολύτως αλυσιτελής, εφόσον τα επίδικα μέτρα ενισχύσεως χορηγήθηκαν όχι βάσει του νόμου 95/79, αλλά κατ' εφαρμογήν των οικειών και σαρδηνιακών περιφερειακών νόμων. Το κρίσιμο ζήτημα έγκειται, συγκεκριμένα, στο αν οι επίδικες ενισχύσεις μπορούσαν να θεωρηθούν ατομικές περιπτώσεις εφαρμογής καθεστώτων ενισχύσεως που έχουν προηγουμένως εγκριθεί από την Επιτροπή.
- 99 Αρκεί να τονισθεί, συναφώς, ότι η παράγραφος VI, τελευταίο εδάφιο, της προσβαλλομένης αποφάσεως απλώς επιβεβαιώνει το γεγονός ότι, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, δεν επηρεάζει τον καθορισμό του συννόμου των χορηγηθεισών ενισχύσεων το γεγονός ότι οι προσφεύγουσες υπόκεινται στο καθεστώς αναγκαστικής διαχειρίσεως. Επομένως, δεν προκύπτει κατά ποίο τρόπο η Επιτροπή παρέβη, στο σημείο αυτό, την υποχρέωση αιτιολογήσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 253 ΕΚ).

- 100 Πρέπει, κατά συνέπεια, να απορριφθεί ο τέταρτος λόγος.

- 101 Δεδομένου ότι κανένας από τους λόγους που προεβλήθησαν προς στήριξη του πρώτου και του δευτέρου αιτήματος δεν μπορεί να γίνει δεκτός, πρέπει να απορριφθούν τα δύο πρώτα αυτά αιτήματα.

Επί του τρίτου αιτήματος, που υποβλήθηκε επικουρικώς

- 102 Προς στήριξη του τρίτου αιτήματός τους, που υποβλήθηκε επικουρικώς, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ένα μοναδικό λόγο, που αφορά πλάνη εκτιμήσεως σχετικά με το χρονικό σημείο αφετηρίας των τόκων που παράγουν τα επιστρεπτέα ποσά.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 103 Οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν, κατ' αρχάς, ότι, στην προσβαλλόμενη απόφαση, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η ενίσχυση που περιλαμβάνεται στα επίδικα επιδοτούμενα δάνεια συνίσταται στη διαφορά μεταξύ του επιτοκίου που εφαρμόστηκε στα δάνεια αυτά και του επιτοκίου αναφοράς που ίσχυε στην Ιταλία το 1995 (11,35 %). Εντεύθεν προκύπτουν ενισχύσεις ποσού 4,288 δισεκατομμυρίων ΙΤΛ υπέρ της Keller και 903 εκατομμυρίων ΙΤΛ υπέρ της Keller Meccanica. Η προσβαλλόμενη απόφαση προβλέπει, επί πλέον, ότι τα επιστρεπτέα ποσά παράγουν τόκους από την ημερομηνία χορηγήσεως των ενισχύσεων μέχρι την ημερομηνία της πραγματικής επιστροφής των επίδικων ποσών.
- 104 Οι προσφεύγουσες φρονούν ότι οι τόκοι αυτοί υπολογίστηκαν εσφαλμένα, στον βαθμό που, στη χειρότερη των υποθέσεων, πρέπει να υπολογισθούν από τον χρόνο κατά τον οποίο αυτές άρχισαν πράγματι να λαμβάνουν τα επίμαχα δάνεια. Το πλεονέκτημα του οποίου έτυχαν συνίσταται σε ελάφρυνση του επιτοκίου αποπληρωμής των δανείων αυτών. Η ελάφρυνση αυτή όμως άρχισε να γίνεται αντιληπτή μόνο με την πρώτη δόση των επίμαχων δανείων.

- 105 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγουσες άρχισαν να επωφελούνται των θετικών αποτελεσμάτων των επιδοτούμενων δανείων από τον χρόνο κατά τον οποίον τα χρηματικά ποσά τέθηκαν στη διάθεσή τους, καθόσον τα ποσά αυτά ήσαν αναγκαία για την επανέναρξη των δραστηριοτήτων τους. Σύμφωνα με την πάγια τακτική της, η ημερομηνία που πρέπει να ληφθεί υπόψη για την ανάκτηση των ενισχύσεων είναι εκείνη κατά την οποία οι ενισχύσεις αυτές χορηγήθηκαν.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

- 106 Πρέπει να τονισθεί, κατ' αρχάς, ότι οι προσφεύγουσες αμφισβητούν στην πραγματικότητα μόνο το σημείο αφετηρίας των τόκων που παρήχθησαν από τα επιστρεπτέα ποσά.
- 107 Εν συνεχεία, πρέπει να υπενθυμισθεί, ότι, κατά πάγια νομολογία, η αποκατάσταση της προ της καταβολής της παράνομης ενισχύσεως καταστάσεως προϋποθέτει την εξάλειψη όλων των οικονομικών πλεονεκτημάτων που απορρέουν από την ενίσχυση και τα οποία θίγουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς (βλ. συναφώς, την υπόθεση του Πρωτοδικείου της 8ης Ιουνίου 1995, T-459/93, Siemens κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, II-1675, σκέψη 97). Όσον αφορά τον καθορισμό της ημερομηνίας από την οποία πρέπει να υπολογισθούν οι τόκοι, από τα προεκτεθέντα απορρέει ότι οι τόκοι αυτοί μπορούν να αρχίσουν να τρέχουν μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία ο δικαιούχος της ενισχύσεως μπορούσε πράγματι να έχει στη διάθεσή του το σχετικό κεφάλαιο. Ο κανόνας αυτός πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι οι τόκοι τρέχουν από την ημερομηνία κατά την οποία τέθηκαν πράγματι στη διάθεση των δικαιούχων οι ενισχύσεις (προπαρατεθείσα απόφαση Siemens κατά Επιτροπής, σκέψεις 98 έως 102). Με μια απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1999, T-158/96, Acciaierie di Bolzano κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-3927, σκέψη 98), το Πρωτοδικείο επιβεβαίωσε τη νομολογία αυτή διευκρινίζοντας ότι, όσον αφορά τον προσδιορισμό της ημερομηνίας από την οποία το είδος αυτό των τόκων πρέπει να υπολογίζεται, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι τόκοι αντιπροσωπεύουν το ισοδύναμο του οικονομικού πλεονεκτήματος που προέρχεται από τη θέση στη διάθεση του δικαιούχου του επίμαχου κεφαλαίου για ορισμένη περίοδο.

- 108 Με βάση τη νομολογία αυτή, προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς θεώρησε ότι οι τόκοι επί των επίδικων ενισχύσεων άρχισαν να τρέχουν όχι από την πραγματική χρησιμοποίηση των επίδικων δανείων, αλλά από την ημερομηνία χορηγήσεως των δανείων αυτών, στον βαθμό που πρέπει να θεωρηθεί ότι οι επιχειρήσεις μπορούσαν να διαθέσουν τα αντίστοιχα ποσά από την ημερομηνία αυτή.
- 109 Επομένως, ο λόγος πρέπει να κριθεί αβάσιμος και, κατά συνέπεια, το τρίτο αίτημα πρέπει να απορριφθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 110 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες ηττήθηκαν, πρέπει να καταδικασθούν στα δικαστικά τους έξοδα και, αλληλεγγύως, στα έξοδα της Επιτροπής, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της τελευταίας.
- 111 Πρέπει, επί πλέον, να απορριφθεί το αίτημα της Ιταλικής Δημοκρατίας, με το οποίο αυτή ζήτησε να καταδικασθεί η Επιτροπή στα έξοδα της παρεμβάσεώς της, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 87, παράγραφος 4, του Κανονισμού Διαδικασίας, τα κράτη μέλη που παρεμβαίνουν στη δίκη θα φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (δεύτερο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

- 1) Απορρίπτει την προσφυγή.**
- 2) Καταδικάζει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά τους έξοδα και, αλληλεγγύως, στα έξοδα της Επιτροπής.**
- 3) Η παρεμβαίνουσα φέρει τα δικαστικά της έξοδα.**

Meij

Lenaerts

Jaeger

Pirrung

Βηλαράς

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Ιανουαρίου 2002.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

H. Jung

A. W. H Meij